

IV
1158

БЪЛГАРСКО ЗЕМЛЕДѢЛСКО ДРУЖЕСТВО.

Михаилъ Иванчевъ.
Инженеръ—агриколъ

ПРОИЗВОДСТВОТО НА ПАШКУЛИ
ОТЪ
КОПРИНЕНАТА БУБА
И
ТЪРГОВИЯТА СЪ ТѢХЪ.

СОФИЯ
Печатница Божинови
1928

Четете списанията на Българското Земледѣлско Дружество

София, ул. Гладстонъ 69

Земледѣлие, орзанъ на Бѣлг. Земледѣлско Дружество, годишно 50 лева за 12 книжки, съ 12 притурки „Торове и Торене“, съ нѣколко притурки „Земледѣлски машини“ и съ 1 цвѣтенъ календаръ.

Земледѣлско Скотовѣдство, богато иллюстрирано скотовѣдно списание съ специални отдѣли за коневѣдство, говедовѣдство, свиневѣдство, птицевѣдство и др., годишно 40 лева за 10 книжки, 2 притурки и единъ цвѣтенъ календаръ.

Българско овощарство, специално списание по овощарството, зеленичарство и цвѣтарство, годишно 30 лева за 10 книжки и 1 цвѣтенъ календаръ.

Чрезъ просвѣта и трудолюбие — къмъ благосъстояние! Четете книги по земледѣлието!

БЪЛГАРСКО ЗЕМЛЕДѢЛСКО ДРУЖЕСТВО.

Михаилъ Иванчевъ.
Инженеръ—агриколъ

ПРОИЗВОДСТВОТО НА ПАШКУЛИ ОТЪ КОПРИНЕНАТА БУБА И ТЪРГОВИЯТА СЪ ТѢХЪ.

СОФИЯ

Печатница Божинови

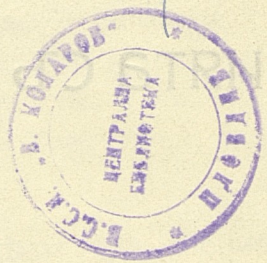
1928

К. ЧАПО-
МОНЕ

101158

7312(1)

2.43 / 1865

Производството на пашкули от копринената буба и търговията със тяхъ. *)

Произходът на копринената буба е отъ Китай, кж-
дето отглеждането ѝ е било познато отъ най старо
време. Споредъ китайското предание, императрицата
Силенгъ-Ши е открила начина за стглеждането на
копринената буба и за разматаването на пашкулитъ
(2697 г. пр. Хр.). Въ продължение на много вѣкове
това изкуство е смѣтано като свещенно и е било дос-
тояние само за императрицитъ и женитъ на благород-
ницитъ. Коприната е употребявана като размѣнна мо-
нета и е служила за плащане на данъцитъ. Твърде
строги закони сж предвиждали смъртно наказание за
всѣки, който би се осмелилъ да открие на чужденци
начина за разматаване на пашкулитъ, или би изнесълъ
вънъ отъ територията бубено и черничево семена.

По този начинъ китайцитъ сж запазили своя сек-
ретъ презъ повече отъ 2010 години, следъ което бубо-
въдството е проникнало и е почнало да се разпростра-
нява въ Япония и Персия. Тия държави, чрезъ твърде
строги мѣрки, сжщо забранявали да се открие на чуж-
денци начина за отгледване на бубитъ и за приготв-
лението на копринени платове, но сами сж търсили
да разпространяватъ надалечъ тѣхнитъ копринени про-
изведения. Татарски кеврани сж занасяли чакъ до Гър-
ция и Римъ чудеснитъ платове, които сж продавали
по тегло съ златото. Употрѣблението на копринени
платове, носени отначалото само отъ суверенитъ, се е
разпространило полека-лека и между народа и въ Римъ

*) Рефератъ четенъ на годишното събрание на Българ-
ското Земледѣлско Дружество на 1 май 1927 год.,

богатитѣ мъже и жени сж смѣтали като голѣмъ луксъ коприненитѣ дрехи. Тацитѣ, Сенека, Марсиалѣ и Жувеналѣ говорятъ за тия привички. Римлянитѣ и гърцитѣ дълго време сж вѣрвали, че коприната се добива отъ растение.

Въ Европа бубарството е въведено едва въ XI в. За пренасянето на бубеното семе съществува една легенда, споредъ която двама калугери отъ върха Атосъ, връщайки се отъ области съседни на Персия, кждето пашкулопроизводството е било силно развито, пренесли въ бамбуковитѣ си бастуни бубено семе и почнали да отгледватъ буби въ отечеството си.

Изглежда, че въ Гърция бубарството се е развило доста бързо, защото Пелопонезъ е изгубилъ името си и е приелъ името Мореа (страна на черницата). Отъ Гърция пашкулопроизводството е пренесено въ Мала Азия (Сирия), а отъ тамъ, чрезъ арабитѣ, въ Кавказъ, Сицилия, Италия, Испания и Сѣвернитѣ брѣгове на Африка. Въ Франция е пренесено много по-късно, но кога точно, не се знае.

Людовикъ XI, Хенрихъ IV, Людовикъ XV и др. френски владетели, както и Олливие де Серръ и министърътъ Колбертъ сж се живо интересували отъ бубарството и сж полагали голѣми грижи за неговото засилване, тъй като зараждащата се копринотъкаческа индустрия въ Лионъ и Туръ е изнасяла голѣми суми въ Италия и Сирия, отъ кждето се е снабдявала съ пашкули.

Благодарение на взетитѣ мѣрки, производството на пашкули въ Франция бързо се е засилило и въ 1853 год е достигнало максималното въ тази страна до сега годишно производство 26,000,000 килограма сурови пашкули.

Отъ следната година производството е почнало бързо да намалява, както въ Франция, тъй и въ цѣла

Западна Европа, поради появяването на най-страшната на времето болестъ по бубитѣ — пебрината.

Произвежданото въ Франция и Италия семе, като болно, е давало много лоши резултати, затова френски и италиянски греньори сж идвали въ България (тогавашна Турция), Мала Азия и др. за добиване на бубено семе, което е било по-издържливо. Скоро, обаче, болестъта се е появила и тукъ. Само семето, донасяно отъ Япония, е давало по-добри резултати по отношение издържливостъта на болестъта, но то е достигнало много високи цени, като е давало сравнително по-малко количество пашкули, които сж били по-долнокачествени отколкото мѣстнитѣ.

Благодарение на откритията, които Пастьоръ прави по отношение същността на болестъта и на препоръчания отъ него методъ за добиване бубено семе, който се практикува и до днесъ, бубарството биде спасено, достигна отново грамадни размѣри и продължава все повече и повече да се засилва.

Въ България производството на пашкули е познато още отъ турско време, но кога именно то е въведено за първи пътъ, не може да се установи. Отъ направената анкета чрезъ клоноветѣ на Б. З. Банка се узна, че отглеждането на копринената буба е практикувано по-силно или по-слабо въ цѣла България, съ съвсемъ слаби изключения. По отношение на този отрасъл турцитѣ сж били твърде грижливи. Имали сж специални пѣтующи учители, които сж давали наставления на населението за начина на отглеждане бубата, набавяно е доброкачествено бубено семе, насърчавано е посаждането на черници, поради което производството на пашкули въ сегашнитѣ предѣли на царството е било доста развито. Следъ освобождението, отъ страна на държавата сж вземани мѣрки за засилване на това производство, но тѣ сж били съвсемъ недостатъчни, за да заличатъ голѣмитѣ опустошения нанесени

през време на освободителната и др. войни и да дадат потикъ на този поминъкъ, който може да играе важна роля въ стопанския животъ на страната ни.

Засилването на бубарството може ли да предизвика криза въ пазаря на пашкулитъ и тѣхнитъ произведения?

Този въпросъ може да зададатъ мнозина, които сж следили производството на други земледѣлски артикули, нѣкои отъ които, поради свръхпроизводство, презъ известни години задрѣстватъ свѣтовнитъ пазари и се изпречватъ предъ страшни кризи, често пѣти съ твърде лоши послѣдствия.

Подобни кризи за сега у насъ преживѣватъ тютюнопроизводството и лозарството, първото защото свѣтовнитъ пазари сж наситени съ тютюни, а второто защото не е подготвено да изнесе частъ отъ вината си въ ония страни, където се чувствува нужда отъ такива.

Съ пашкулопроизводството въпросътъ стои по-другояче.

Употрѣблението на коприненитъ произведения, въпреки твърде високитъ имъ цени, отъ день на день взема все по-широко и по широко разпространение.

Не само прихитността, която изпитватъ и женитъ и мъжетъ при употрѣблението на коприненитъ произведения за дрехи или други нужди, но и трайността на тѣзи произведения сж причинитъ, за дето търсенето имъ се увеличава непрекъснато.

Невъзможността да се задоволятъ нуждитъ отъ копринени произведения е предизвикала откритието на изкуствената коприна, чиято индустрия е достигнала до грамадни размѣри и продължава бързо да се разширява, защото донася голѣми печалби.

За подкрепа на мисълта, че криза въ пашкулопроизводството нѣма да настѣпи отъ свръхпроизводство, поне още за дълго време, давамъ следната

ТАБЛИЦА

За количеството на произведената коприна въ цѣлия свѣтъ презъ 1871 — 1926 години:

Години:	Въ Европа, тона.	Центр. и М. Азия, тона.	Далечния изтокъ, тона.	Всичко, тона.
Срѣдно 1871/1875	3,675	676	5,194	9,546
" 1876/1880	2,475	639	5,740	8,854
" 1881/1885	3,630	700	5,108	9,438
" 1886/1890	4,340	738	6,522	11,600
" 1891/1895	5,518	1,107	8,670	15,295
" 1896/1900	5,220	1,552	10,281	17,053
" 1901/1905	5,312	2,304	11,476	19,092
" 1906/1910	6,459	2,836	14,917	23,212
1911	4,330	2,960	17,280	24,570
1912	4,982	2,233	19,750	26,965
1913	4,245	2,315	20,760	27,320
1914	4,840	1,785	15,595	22,220
1915	3,215	1,040	19,410	23,665
1916	4,072	1,040	22,013	27,125
1917	3,245	1,040	22,480	26,765
1918	3,165	1,040	20,890	25,090
1919	2,090	1,040	24,060	27,190
1920	3,655	750	16,425	20,830
1921	3,460	550	25,285	29,295
1922	4,010	700	26,950	31,660
1923	5,225	800	24,275	30,330
1924	5,685	1,095	32,320	39,100
1925	4,740	1,145	34,055	39,940
1926	4,180	1,070	38,890	44,140

Отъ таблицата се вижда, колко много това производство се е увеличило за единъ периодъ отъ 56 години, но, въпреки това, пазаритъ съвсемъ не сж преситени.

Ако обърнемъ количеството на коприната въ пашкули, като вземемъ, че единъ кгр. коприна се добива срѣдно отъ 12 кгр. сурови пашкули, ще получимъ, че презъ 1871/75 г. срѣдного годишно производство на

сурови пашкули въ цѣлия свѣтъ е било 114,552,000 кгр., отъ които въ Европа сж произведени 44,112,000 кгр., въ Централна и Мала-Азия — 8,112,000 кгр. и въ Далечния изтокъ (Китай и Япония) — 62,328,000 кгр., а презъ 1926 г. общото имъ производство е достигнало до 529,680,000 кгр., отъ които въ Европа сж произведени 50,160,000 кгр., въ Централна и Мала-Азия—12,840,000 кгр. и въ Далечния изтокъ — 466,680,000 кгр.

Съпоставимъ ли горнитѣ цифри, ще видимъ, че презъ периода 1781/75 г. годишното производство на суровитѣ пашкули въ Китай и Япония надминава това въ Европа съ 18,216,000 кгр., а презъ 1926 г. — съ 416,520,000 кгр.

Ясна представа за непрекъснатото и бързо увеличение на консумацията на коприната, особено въ Съединенитѣ Щати, ни даватъ и следнитѣ цифри изразяващи количествата на внесената сурова коприна въ тия държави за периода отъ 1900—1926 г.

Години:	Внесено всичко килограми:	Внесено отъ Да- леч. изтокъ кгр.:
1900	3,718,677	2,591,160
1901	5,561,481	4,240,986
1902	6,234,186	4,533,171
1903	5,279,715	4,011,768
1904	7,509,834	5,187,756
1905	7,027,842	4,861,143
1906	7,630,332	5,677,449
1907	7,108,023	5,288,775
1908	8,481,519	6,481,071
1909	10,068,831	7,566,006
1910	9,768,039	8,181,633
1911	9,469,512	8,368,269
1912	11,218,998	9,933,384
1913	12,674,034	11,396,121
1914	11,619,450	10,649,124
1915	14,033,034	12,533,151
1916	14,701,662	13,925,673
1917	16,535,406	16,457,490
1918	14,887,845	14,869,725

Години:	Внесено всичко килограми:	Внесено отъ Да- леч. изтокъ кгр.:
1919	20,301,648	19,400,178
1920	13,616,274	13,062,255
1921	20,545,815	18,704,370
1922	22,927,083	21,927,918
1923	22,425,765	20,674,014
1926	35,500,000	33,000,000*)

Очевидно е, следователно, че колкото и да се засили производството на пашкулитѣ въ България, тѣхното количество винаги ще бжде незначително въ сравнение съ увеличаващата се консумация, поради което и опасностъ за тѣхното пласиране, поне за още дълго време, не ще съществува.

Редъ други политически и стопански причини могатъ да докаратъ понижение на ценитѣ, но последнитѣ винаги ще бждатъ достатъчни да възнаградятъ най-малко прилично труда на производителя.

Състоянието на бубарството въ разнитѣ държави.

Далечния изтокъ.

Япония.

Пренесено отъ Китай въ края на третия вѣкъ пашкулопроизводството въ Япония е останало ограничено само за мѣстна консумация чакъ до срѣдата на XIX в., когато въ 1859 г. за първи пътъ сж изнесени въ Лондонъ 3,555 бали коприна. Отъ този моментъ износътъ на коприна се засилва много бързо, като намалява между 1860 и 1870 г. (времето, презъ което пебрината прави своитѣ опустошения изъ Европа), когато износътъ на бубено семе замѣства това на коприната. Днесъ Япония доставя 60% отъ коприната за европейската и американската тъкачни индустрии.

Бързото развитие на пашкулопроизводството въ Япония е предизвикано главно отъ силното търсене на коприни отъ страна на Съединенитѣ Щати.

(* Споредъ предварителнитѣ данни, съ които за сега се разполага.

Засилването е подпомогнато от развитието на черничарството, от практикуваните три реколти през годината, от економическите и социални условия и от насърченията на държавата и на голъми частни сдружения. Пашкулопроизводството е станало една от основите на националната економия, както и най-ползотворното допълнително занятие за японския селянин, без което малките стопанства не би могли да съществуват. То е твърде пригодно за климата, за твърде планинския релеф, за слабо плодородната почва, за разпокъсаността на обработваемите земи и за особените качества на едно население чисто и трудолюбиво.

Въз зависимост от чисто местните условия: климат, релеф и почва, въ Япония се получават и различни качества коприна. Най-добрите качества се добиват въ централната област Хондо; на север, съ-по-студен климат, коприната е по здрава, а на юг — по-бъла.

От 1910 г. японският износ на коприна надминава този на Китай и все повече и повече се засилва съобразно съ засилването на производството.

Филатурната индустрия е усъвършенствувана, както въ Европа. Изнасят се най-добрите качества коприна. Икохам, който притежава една борса и една кондисиона (стажонатура) за коприна, е останал до сега единствения пазар, но след землетресението въ 1923 г. се е поделъ въпроса за създаването на още един такъв въ Кобе.

Сегашното производство на сурови пашкули въ Япония надминава 350.000.000 кгр.. Повече от $\frac{1}{3}$ от цълия износ на тая страна съставлява коприната, която се абсорбира все повече и повече от С. Щати. Последните закупуват от Япония повече от 90% от коприната, потрѣбна за тяхната тъкачка индустрия, нѣщо, което се вижда от дадената по-рано таблица.

Китай.

Люлка на пашкулопроизводството, днесъ Китай е страната, дето този отрасъл е реализиралъ най-малъкъ прогресъ. Презъ последните години, докато японският износъ пропорционално е нарасналъ от 1 на 25, този на Китай е останалъ същия. От 1871/1875 до 1921/22 г. китайският износъ се е увеличилъ от 3,941,000 кгр. на 6.585,000 кгр. коприна, но увеличението се дължи единствено на това, че от 1891 г. статистиката включва и изнесената диза коприна. Общото производство на суровите пашкули (около 1000,000,000 кгр. годишно) се поддържа съ увеличение количеството на поставеното за излюпване бубено семе, тъй като, поради недобро-качествеността на последното, рандеманътъ му въ пашкули намалява.

Понеже Япония изнася почти цълото си производство въ Америка, Китай остава единствения по-важенъ източникъ за коприна, отъ кждето се снабдяватъ останалите манифактурни страни.

За подобрението на семето въ Китай се взематъ мърки. Такава е целта на „Интернационалния институтъ за подобрене бубарството въ Китай“, основанъ въ 1917 г., който въ повече отъ двадесетъ заведения произвежда селектирани семена и ги разпространява между производителите.

Най-големата част отъ производството на коприна въ Китай е за местно употребление.

Филатурната индустрия и мулинажътъ иматъ още фамилиаренъ и рутиниеренъ характеръ. Отъ 1871 г., благодарение на намѣсата на французки индустриалци, филатурите, инсталирани както европейските, почнали да се умножаватъ.

Този прогресъ на филатурната индустрия е реализиранъ особено въ двете пристанища: Шанхай и Кантонъ, които сж същевременно и двата големи експор-

тни пазари за странатъ. Шангхай взема дветъ трети отъ изнасяната сурова коприна, както и пашкулитъ, коприненитъ дешета и дивитъ коприни (tussah).

Франция за сега е най добрата клиентка на Китай, но тя е застрашена отъ увеличаващитъ се покупки отъ С. Щати.

Срѣдниятъ изтокъ.

Индия, Персия, Руски Туркестанъ.

Индия е била презъ първата половина на XIX вѣкъ една отъ главнитъ доставчици на коприна. Болеситъ по бубата, тв. влажниятъ климатъ въ много области, конкуренцията на други култури (оризътъ, ютътъ и др.) и отрицанието на будиститъ къмъ убиване на животнитъ (убиването на какавидитъ при изсушаването на пашкулитъ, което е причина да се отдаватъ на бубарството само мюсюлманитъ) сж предизвикали западането на този земледѣлски отраслъ.

Въ продадената сурова коприна, количеството на която е намалѣло на 85,000 кгр. презъ 1921 год., се включватъ сжщо и дивитъ коприни (tussah), дешетата и пашкулитъ.

Производителнитъ райони сж: Мисоръ, който експортира чрезъ Мадрасъ, Бенгалия и Асамъ — чрезъ Калкута, Кашемиръ — чрезъ Караши и Бомбай.

Англия и Франция сж главнитъ клиенти. Най-добритъ условия за бубарството сж въ Хималайскитъ държави (Кашемиръ), кждето се получава и най-хубавата коприна; въ влажнитъ полета условията сж по-неблагоприятни.

Персия, както Индия, е страна, въ която пашкулопроизводството въ началото на XIX вѣкъ е имало голѣмъ успѣхъ и отпосле е западнало, поради болеситъ по бубата и конкуренцията на др растения, като: макътъ (за получаване опиумъ), тютюнътъ и оризътъ.

Преди войнитъ бѣше почнало засилването на този отраслъ чрезъ внасяне отъ Европа и Бруса на селектирани семена. Спирайки търговията, войнитъ намалиха силно производството, което се бѣше локализирано въ провинциитъ отъ крайбрежието на Каспийско море: Мазандеранъ и особено въ Гиланъ, който дава най-доброто качество. Износътъ на сурова коприна и на сухи пашкули става главно за Русия и Франция.

Руски Туркестанъ, както Персия, преди войнитъ бѣше въ зависимостъ отъ странитъ производителки на бубено семе. Въ долинитъ оросявани отъ Сиръ Дария и Аму Дария, въ градоветъ оазиси, черницата успѣва отлично и насърчава силно развитието на пашкулопроизводството.

Понеже свилоточението бѣше примитивно, Туркестанъ изнасяше голѣми количества сухи пашкули за Франция и Италия.

Главнитъ производителни центрове бѣха: Самаркандъ, Кокондъ, Наманганъ и Андиджанъ. Отъ 1920 г. е констатирано едно ново засилване.

Близкия изтокъ.

Транскавказъ продължава благоприятната зона на Туркестанъ. Черницата тамъ е разпространена твърде отдавна. Въпрѣки слабия рандеманъ, тази областъ произвеждаше пашкули близо за половинъ милионъ килограма сурова коприна, отъ които пашкули $\frac{1}{3}$ изнасяше за Марсилия, а другитъ $\frac{2}{3}$ доставяше на коприно-тъкачната индустрия въ Москва. Тифлисъ бѣше главния пазаръ съ центроветъ Елисабетполъ и Нука.

Турянето ржка отъ съветското правителство на Транскавказкитъ републики спрѣ подема на пашкулопроизводството.

Сирия съ Анадола сж сжщо едни отъ най-старитъ бубарски страни.

Черницата е разпространена навсякъде, но главно в областите: Триполи, Антиохия и Либонъ, които ѝ подхождат най-добре по отношение на географическите условия. В 1914 год. производството на сурова коприна достигаше около $\frac{1}{2}$ милион килограма и филатурната индустрия, въведена през 1860 год. от лиончани, размотаваше най-големата част от пашкулитъ. Местната тъкачна индустрия консумираше една твърде малка част от производството. Останалата част се изнасяше за Франция чрез Триполи и особено чрез Бейрутъ. Войната спрѣ този подемъ, много от черниците бидоха изсечени, отгледването на бубата бѣше въ по-големата си част спрѣно. Усилията на Висшия комисариятъ дадоха вече добри резултати; сегашното производство достигна половината от това преди войнитъ, което, навѣрно, ще бѣде надминато съ употреблението на селектирани семена.

Износътъ на коприната бѣше насоченъ къмъ Франция, но поради влиянието, което разпространява американскиятъ университетъ въ Бейрутъ, французитъ срещатъ вече и тукъ конкуренцията на Соединенитъ Щати при покупките на коприна.

Въ Анадола нѣкога е отгледвана бубата въ цѣлата страна, но отъ дълго време зоната на бубарството въ голѣма частъ е концентрирано край бреговетъ на море Мармара, около Бруса, Исмитъ, Биледжикъ и Панормо. Производството на сурова коприна достигаше 300.000—400.000 кгр., отъ което най-малко $\frac{4}{5}$ се изнасяше чрезъ Бруса и Цариградъ главно за Франция. Войната предизвика сѣщия упадѣкъ, както въ Сирия. Подемътъ ще бѣде, вѣроятно, много побавенъ.

Дунавскиѣ страни.

Въ Чехословаши едно частно дружество полага усилия за развитието на бубарството съ подкрепата на

държавата. Първитъ добити резултати следъ 1910 година сж твърде окуражителни отъ гледна точка на качеството и увеличаващото количество. Производството се смѣта още около 12—15.000 кгр. сурови пашкули, произведени въ всички провинции.

Унгария, поради нещастната за нея война, изгуби най-големата част отъ областите, въ които се отглеждаше бубата. Сегашното нейно производство се представлява като една десета отъ това преди войната, което обикновено надминаваше 1.500.000 кгр. сурови пашкули.

Югославия е станала по продуктивностъ третъ следъ Италия и Франция. Производството ѝ вече достига 2.500.000 кгр. пашкули, отъ които половината се добиватъ отъ Южна Сърбия, около Гевгелий. Шумадия, кждето бубарството намалява и отстъпенитъ отъ Унгария територии: Кроация-Славония (отъ Загребъ до Сиссекъ) и особено Войводи (Новисадъ, Панчево и Турска) даватъ другата половина.

Най-големата част отъ коприната и дешетата се продаватъ въ Италия и Франция.

Румъния наследи важни пашкулопроизводителни области въ Банатъ и Трансилвания (Темешваръ, Арадъ, Бакъ-Бодрагъ, Торонталъ), както и въ Бесарабия. Производството ѝ преди войнитъ е почти удесеторено.

Срѣди-Земноморска Европа.

Следъ последователнитъ ампутации, Европейска Турция практикува бубовѣдството само въ часттъ, която ѝ остава отъ Одринския вилаетъ, но бѣгството (изселването) на християнското население затруднява засилването на този отрасълъ.

Гърция получи въ Западна Тракия и Македония най-големата част отъ турските територии, въ които населението се занимаваше съ отгледването на буба-

та. Съ провинциите от Тесалия, Македония и пр. производството достига два милиона кгр. сурови пашкули, две трети от които се произвеждат в северните й нови области.

Най-голямата част от реколтата се изнася под форма на сухи пашкули и сурова коприна в Италия и Франция.

Всички по-важни острови от Източното Средиземно море — Крит, Родос и Кипър — практикуват отглеждането на копринената буба и изнасят пашкулите.

Въпреки благоприятните естествени условия и успехът, който бубарството е имало през XV век в Испания, последната се интересува твърде малко от този отрасъл, важността на който непрекъснато намалява; производството на пашкулите остава много по-малко от един милион килограма.

В Валенция има инсталирани няколко филатури, повечето с лионски капитали.

След като се задоволяват копринотъкачните фабрики в Барселона, остатъкът от производството под форма на сурова коприна и пашкули се изнася за Франция.

Италия.

Внесено вероятно през IX. сигурно през XI век, в Сицилия и Калабрия, т.е. подпомогнато от климата, бубарството се е разпространило полека-лека в цялия полуостров. То съставлява днес един от главните отрасли в земледелското стопанство, продоволствува една от най-важните италиански индустрии и доставя на експорта най-главните артикули.

В Италия производството е достигнало своя максимум в средата на миналия век. Болестите са го значително намалили, но все пак то се е поддържало.

като през 1914 год. е било между 3.5 до 5 милиона килограма сурова коприна (60,999,000 кгр. сурови пашкули). След войната подемот е чувствителен и прогресивен, като количеството на суровата коприна вече надминава 4 милиона килограма. Три четвърти от цялата реколта се добиват в Северна Италия и главно в Ломбардия. Център на пашкулопроизводството е Брианца, разположена на юг от Комо, между Адда и Ламбро.

Черницата се среща с редко и по-редко, колкото се слиза към юг.

В 1923 год. производството на сурови пашкули в Италия е достигнало до 55,000,000 кгр., от които 20.5 милиона са произведени в Ломбардия, 15 милиона в областта Венеция и 8½ милиона в Пиемонт. Най-важният пазар на пашкули е Кони. Войните увеличиха още повече важността на Италия, като производителка на коприни и пашкули с присъединението към нея на Трентино, областта на Горица и Истрия, които произвеждат повече от 2½ милиона кгр. пашкули.

Бубарството в Италия е трябвало да води борба против известни причини, които го отслабват, каквито са напр. емиграцията и поскупването на земледелската работна ръка, заместването на черничевите градини с ливади и оризища и пр., но то е преуспяло благодарение на частната инициатива, силно подпомагана от държавата, чрез всички възможни средства: чрез анкети и научни изследвания, чрез просвещение, чрез субсидии в натура, раздаваща черничев дървчета и бубени семена и пр. Днес се правят проучвания, за да се реализира втора реколта през годината.

Италия притежава най-модерно усъвършенствувани филатурни и пресувачни инсталации, в които има вложени лионски капитали, за да използват опитната,

изобилна и евтина работна ръка, както и естествените условия — водната двигателна сила.

Филатурите и пресуквачниците преработват цялото италианско производство, плюс голямо количество пашкули, сурова коприна, дешета и др. внесени от Дунавските страни, от Мала-Азия и Китай. Тия два индустриални браншове сж много по-концентрирани, отколкото въ Франция. Тъ сж групирани главно въ Ломбардия, около Миланския пазаръ, въ Пиемонтъ и въ Венецианската областъ.

Въ 1913 год. филатурите за коприна въ Италия сж били 896, съ повече отъ 63,000 басейна и 82,500 работници. Повече отъ половината отъ тия филатури сж въ Ломбардия. Фабрики за пресукване въ 1911 год. е имало 328 съ 705,000 вретена, повече отъ половината сжщо въ Ломбардия.

Милано е най-големия пазаръ въ Европа на пашкули и сурова и пресукана коприна. Следъ него, по-малко, но пакъ доста известни пазари на коприни сж: Турино, Бергамо, Комо, Лекко, Флоренция, Удине, Анкона, Бресча и Пезаро.

Развитието на Миланския пазаръ датира отъ 1880 година и е засилено презъ 1892 год. съ френската митническа тарифа, облагайки пресуканите коприни.

Прибавени цифрите на миналите презъ двете му стажионатури коприни и пашкули надминаватъ тия на лионските.

Франция, чиито копринени платове сж прочути, е полагала големи грижи за засилване на пашкулопроизводството, поне до степенъ да задоволи една по-голяма частъ отъ нуждите на силно развитата ѝ копринарска индустрия, но това до сега не ѝ се е удало, главно по чисто стопански и социални причини. До преди 1800 год. производството ѝ никога не е надминавало 100,000 кгр. сурови пашкули. Отъ началото на XIX в. почва бързо да се засилва до 1853 год., когато е дости-

гнало 26,000,000 кгр. сурови пашкули и когато бубовъдството е практикувано въ 64 департаменти. Отъ 1849 год. е констатирана „побрината“, която е намалила реколтата на 7,500,000 кгр. въ 1856 г. и на 5,500,500 кгр. въ 1865 год.

Пастъръ е продължилъ своите изследвания петъ години (отъ 1865 до 1870 г.) и благодарение на откритието му и препоръчаните отъ него методи, въ 1877 год. реколтата се е наново повишила на 11,400,000 кгр. Отъ тогава бубарството се е колебаело и презъ войните, 1915 год., производството е достигнало до 1,738,000 кгр. сурови пашкули.

Отъ 1916 година е почнало наново да се засилва, за да достигне до 3,329,000 кгр. презъ 1923 год. и до 3,100,000 кгр. презъ миналата 1926 година. Най-производителните райони сж департаментите: Гардъ, Ардешъ и Дромъ, които даватъ почти 3/4 отъ цялата реколта.

Въ Гардъ бубарството е разпространено главно въ планинските части, гдето културата на лозата не е могла да се развие и гдето черницата вирѣе и е добре гледана. Тамъ се наброяватъ още нѣколко производители отгледващи до 10 унции.

Въ Ардешъ отгледването на бубата става тоже въ планинските мѣста. Варъ, гдето се практикува главно производството на бубено семе, е единъ отъ департаментите най-слабо докоснатъ отъ голѣмата стопанска криза.

За развитието на пашкулопроизводството въ Франция работятъ:

1. Националниятъ комитетъ по бубарството, основанъ презъ м. февруарий 1922 г., който сътрудничи съ копринената федерация (Fédération de la soie), основана на 31. III. 1923 год., преследващъ активна кампания чрезъ публикуване ръководства за бубовъдеца, изпитване нови апарати и начини за улеснение домашното (фамилно) отгледване, чрезъ уреждане на конкур-

си и премии на тия, които практикуват отгледването със клонки, най-сетне, чрез фиксиране на една минимална цена за пашкулитъ още преди да започне отгледването на бубата.

2) Създаденият съдекретъ отъ 10. X. 1923 г. при М-вото на Земледѣлието „Вишъ съветъ по бубарството“, който въ първото си заседание е решилъ:

а) да направи анкета на насърченията, които се правятъ на бубарството въ другитъ страни;

б) да проучи мѣрkitъ, които трѣбва да се взематъ за развитието на бубарството въ Франция;

в) да води борба противъ болеститъ по бубата и пр.

Французитъ полагатъ голѣми грижи за развитието на бубарството и въ тѣхнитъ колонии. Индокитай изглежда да е най-пригодна за този отрасълъ. Черницата тамъ вирѣе много добре; мѣсната раса е поливолтинна т. е. дава нѣколко реколти презъ годината; населението може да даде изобилна работна рѣка и качеството на коприната е много добро. Инсталирани сж филатури по типа на европейскитъ и сегашната задача е да се продоволствуватъ тия филатури съ пашкули, за да могатъ да произведатъ коприна за износъ.

Администрацията полага голѣми грижи, като фаворизира посаждането на черници, производството на бубено семе и пр., а въ това време едно могъщо лионско дружество инсталира модерни филатури, пресувачници, тъкачници и всички други допълнителни индустрии. Съседниятъ примѣръ на китайцитъ, съ които индокитайцитъ иматъ много общи нѣща, дава да се вѣрва, че и Индокитай подъ импулса на французитъ ще стане важна пашкулопроизводителна страна.

Правятъ се опити и върху платото на Мадагаскаръ и резултатитъ даватъ надежда, че и тамъ ще може да се развие пашкулопроизводството, но това ще стане за по-дълго време и ще бѣде по-незначително,

защото населението е по рѣдко и работата за него е съвсемъ нова.

Въ Алжирия французитъ полагатъ голѣми усилия за въвеждане на бубарството, харчатъ се голѣми суми, като администрацията откупва на добри цени всички произведени пашкули, но до сега не сж постигнати добри резултати, единствено поради това, че мѣстното население, съ твърде малки изключения, отказва да се занимава съ подобна работа.

Въ България пашкулопроизводството датира още отъ незапомнени времена. Въ нѣкои райони сж ществуватъ вѣковни черничевы дървета, което означава, че тамъ бубата е отгледвана, може би, още преди завладяването на България отъ турцитъ. Турскитъ правителства и Dette publique (европейско учреждение въ Цариградъ, което е управлявало всички турски дългове) сж полагали голѣми грижи за подпомагане развитието на този отрасълъ. Доставяни сж и сж раздавани на низки цени доброкачествени бубени семена, черничевы фиданки и дезинфекционни материали; устройвани сж сказки, курсове и демонстрации отъ инспекторитъ на специално създадени районни бубарски инспекции, въ които сж работили видни личности съ европейска известностъ (Драймондъ, ученикъ на Пастьора, рускиятъ професоръ Мечниковъ, като кореспондентъ на Брусенския бубарски институтъ и др.). Dette publique е упражнявалъ строгъ контролъ надъ разпространяванитъ бубени семена и надъ по-важнитъ пашкулни тържища, като е ималъ право на вето, да закрива тържищата, ако забележи картелирането на търговцитъ, или др. непочтени деяния отъ страна на последнитъ.

Статистически данни за количествата на произведени пашкули и коприна въ предѣлитѣ на сегашна България преди освобождението липсватъ. Отъ направенитѣ, обаче, проучвания се установява, че въ турско време бубата е отгледвана въ по-голѣми или въ по-малки размѣри почти въ цѣлата страна. Въ нѣкои райони бубарството е било важно доходно перо за земледѣлскитѣ стопанства, а другаде то е било застъпено до толкось, доколкото е трѣбвало да задоволи домашнитѣ нужди отъ коприна при приготовление чеиза на момитѣ. Преди освобождението то е било развито повечето въ Северна, отколкото въ Южна България. Само въ Търновския окръгъ сж се произвеждали годишно повече отъ 200,000 кгр. сурови пашкули.

Презъ годинитѣ, когато бубарството въ Западна Европа е преживѣвало голѣма криза, поради появяването на болестъта „побрина“ (1850 — 1865 г.), французи и италианци сж идвали въ България да произведатъ бубено семе, защото болестъта тукъ още не е била развита. Впоследствие тя е била пренесена и у насъ, направила е своитѣ опустошения и производството на пашкули до откриване на Пастьоровия начинъ за добиване бубено семе е намалѣло до минимумъ. Следъ 1881 г. е започнало да се внася отъ странство бубено семе, добито по методата на Пастьора, съ което се турило начало на новото ни бубарство.

У насъ за пръвъ пѣтъ следъ освобождението е произведено бубено семе въ 1896 г., когато е гласуванъ и „Закона за повдигане копринената индустрия“, който урежда производството на бубено семе само по целюлярната система и предвижда редъ други насърчения.

На правилното и бързо развитие на пашкулопроизводството у насъ сж пречили четири важни фактори: политическитѣ събития, пространството на черничевитѣ градини, конкуренцията отъ нѣкои земледѣлски култури и недобре уреденитѣ пашкулни тържища.

Презъ време на войнитѣ, прекарани отъ освобождението до сега, сж нанесени най-голѣмитѣ пакости, както изобщо на цѣлия ни стопански животъ, така и въ частностъ на пашкулопроизводството.

Още презъ време на освободителната Руско-Турска война много черничевы градини и отдѣлни черничевы дървета сж били изсечени. Презъ време на Балканската война въ Юго-източна България, особено въ новитѣ земи, които ни се придадоха, сж извършени масови опустошения.

Следъ подписването на Цариградския миренъ договоръ, по силата на който гр. Мустафа паша (Свилеградъ) съ района му се придаваха на България, турскитѣ воени власти сж заповѣдали изсичането на черничевитѣ градини въ тоя край, за която целъ сж били отредени специални войнишки команди. Едновременно съ това, все по сжщия начинъ, е билъ опожаренъ цѣлия градъ. Подобна участъ е постигнала и всички села въ околията.

Приблизителни сведения за пространството на черничевитѣ градини имаме отъ 1905 год., когато тѣ сж заемали една площъ отъ около 8340 декари. До 1913 година пространството имъ е бързо нараствало, като е достигнало до 29,980 дек., следъ което е започнало наново да намалява и въ 1920 год. въ старитѣ предѣли на царството е имало всичко 19,632 декари.

Съ присъединението на нѣкои земи отъ бившата Турска империя площъта на черничевитѣ градини презъ 1914 год. се е увеличила на 57,290 дек.; презъ 1916 год., при тогавашнитѣ граници на страната, е достигнала максималнитѣ размѣри 64,920 декари, а презъ 1919 година, съ отнемане голѣма частъ отъ новитѣ земи, повечето пашкулопроизводителни райони, пространството на черничевитѣ градини останали въ предѣлитѣ на Царството намалѣ на 29,254 дек.

Това намаление продължи до 1922 год., откогато започна наново да се увеличава.

Понеже у насъ не сж развити необходимитъ индустрии за разматаване на пашкулитъ и за преработване на добитата коприна въ платове, а се изнасятъ въ странство. изсушени пашкули, презъ време на войнитъ, когато износътъ за странитъ, въ които копринената индустрия е развита, не бѣше възможенъ, никой търговецъ у насъ не търсеше пашкули, затова и производството имъ бѣше почти изоставено.

Въ сжщото това време други култури: лозята, тютюнитъ и нѣкои маслодайни изпъкнаха като силно доходни и привлѣкоха вниманието на земледѣлца. Ние преживѣхме едно увлечение, грѣшкитъ отъ което силно се изпитватъ днесъ.

На много мѣста черничевитъ градини се изсичаха масово. Въ райони, кждето се произвежда ракия, черницитъ се изсичаха за направа на бурета. Никой не търсеше черничевъ разсадъ, вследствие на което произведениятъ такъвъ въ държавнитъ овощни разсадници изостана непродаденъ и на много мѣста биде изкорененъ и унищоженъ.

Данни, макаръ и приблизителни, за количеството на произвежданитъ сурови пашкули въ България, има отъ 1886 год., презъ която година сж произведени около 300,000 кгр. До 1905 год. това производство непрекъснато се е увеличавало, като е достигнало до 1,900,000 кгр., на каквото ниво се е задържало до 1912 год. Войнитъ отъ 1912 до 1918 год. предизвикаха едно намаление, което презъ 1922 год. достигна до 1,100,000 кгр. Отъ тогава до сега производството се засилва, като миналата година достигна на 1,863,000 кгр.

Пашкулнитъ реколти въ България за периода отъ 1921 до 1926 година сж били както следва:

Години	Отхранено бубено семе, унции отъ по 30 гр.	Получени сурови пашкули кгр.	Срѣдни пазарни цени на единъ кгр. въ левове
1921	39,391	1,200,000	25—45
1922	33,850	1,100,000	80—140
1923	30,907	1,300,000	60—110
1924	38,283	1,600,000	70—110
1925	42,330	1,700,000	70—110
1926	37,242	1,863,000	80—112

По главнитъ околии, въ които се отгледватъ буби, сж следнитъ (за 1925 година):

Околии:	Отхранено бубено семе, унции отъ по 30 грама.	Получени сурови пашкули кгр.
Свиленградъ	4,323	230,490
Харманлий	2,829	135,211
Орта-кьой	2,794	138,083
Пловдивъ	2,179	112,224
Вратца	1,772	61,597
Станимака	1,642	54,888
Чирпанъ	1,352	57,315
Хасково	1,144	58,629
Орхание	901	25,957
Борисовградъ	740	35,395

Въ Южна България се отглеждатъ буби отъ бѣлата Багатска раса, а въ Северна България — жълти раси.

За засилването на пашкулопроизводството допринася много и кризата, която презъ последнитъ години преживяватъ лозарството и тютюнопроизводството. Засаждането на черничеви дървета е масово и произвеждания разсадъ въ държавнитъ и частни разсадници е съвсемъ недостатъченъ да задоволи търсенето.

Въ началото следъ освобождението необходимото за страната бубено семе е внасяно отъ странство.

М-вото на земледелието е почнало да урежда периодически курсове за подготовка на греньори въ страната и по този начин производството на бубено семе е достигнало до степен, не само да задоволи местните нужди, но и да има излишък за износ.

Какво е било производството на бубеното семе у нас, както и колко е внесено и изнесено такъво през последните пет години, се вижда от следната таблица:

Години:	Произведено въ страната, унции.	Изнесено въ чужбина, унции.	Внесено отъ странство, унции.	Останало въ страната, унции.	Действително отхранено, унции.
1922/23	31,185	2,600	2,320	30,906	30,906
1923/24	56,685	22,750	4,358	38,293	35,850
1924/25	78,586	38,287	5,467	45,332	35,200
1925/26	91,669	48,172	7,914	51,411	37,242
1926/27	82,757	36,200	7,350	53,807	—

Видно е, че количеството на произвежданото у нас семе се засилва бързо, което показва, че условия за това има. Нашето гренажно производство, поставено на своята висота, ще има да играе не само важна роля при засилването на бубовъдството ни, на което ще тръбва да достави доброкачествени семена, но може при добра организация да стане главен доставчик на бубено семе на големите импортьори на такова от България Багдатска раса: Кавказ, Персия, Сирия и Туркестан. Едновременно с работите, които Българското земледелско д-во ще има да върши, според мене, тръбва да бъде и проучването на близките източни пазари, на които дружеството да може да пласира цялото излишно количество от произведеното у нас бубено семе. Между дружеството и съюза на българските греньори тръбва да се постигне едно споразумение въ смисъл, съюзът да поеме грижата за проконтролиране качес-

твото на семената предназначени за износ, а дружеството да уреди експорта и пласирането им.

През последните години се заговори за израждането на отглежданите у нас раси, особено на бялата Багдатска. Публично по въпроса се изказаха лица въ компетентността на които имаме пълно основание да се съмняваме. Цялата вина се хвърляше върху недоброкачествеността на произвежданото у нас бубено семе.

Подобно едностранчиво разглеждане на един толкова важен въпрос означава, или пристрастие, или невежество.

Съвсем не поддържам, че всички наши греньори притежават оная подготовка, която важността и деликатността на работата изискват. Но смъло мога да кажа, че между тях се намират и такива, които теоритически и практически сж подготвени много добре и които за своето усърдие и добросъвестност заслужават уважение и похвала.

Сами греньорите, схващайки, че между тях има и такива, които могат да изложат професията и че се налага от време на време да става опресняване на кръвта на отглежданите у нас раси, миналата година образуваха съюз, който, между другото, има за цел да контролира работата на всички греньори и да доставя автентични семена, съ които да може да се извършва опресняване на местните раси буби. Този съюз, който уреди и свой печатан орган „Бубарски преглед“ и на който Министерството на земледелието обеща материална подкрепа, ще може да допринесе много за издигане на нашето пашкулопроизводство, ако се проникне от високи идеали и не ограничи своята дейност само въ грубия материализъм.

Когато се говори за долнокачественост на нашите пашкули, тръбва да се имат пред вид не само качеството на семето, но и условията и начинът на отглеждането на бубата. Аз вярвам, че няма да сгръща,

ако кажа, че нашето земледѣлско население, даже въ районитѣ, кждето пашкулопроизводството е силно развито, не познава добре всички правила, които трѣбва да се спазватъ при отгледването на бубата, за да се добиятъ добри резултати. Ако, споредъ сведенията, които имамъ, въ класическа Италия, днесъ сж плѣзнали по цѣлата страна хиляди учени бубари, да учатъ населението, какъ да подготви и дезинфектира бубарниците, какъ да излюпи семето, какъ да бере листа и храни бубата и пр., какво трѣбва да кажемъ за насъ, кждето още на много мѣста женитѣ излюпватъ семето въ пазвитѣ си, а въ помѣщения и съ черничевъ листъ достатѣчни за половинъ унция семе се отгледватъ цѣла унция и др. подобни?

Но не е само това. При уреждане на едно производство, каквото и да било то, на първо мѣсто се поставя чѣпроса за печалбитѣ, които ще могатъ да бждатъ реализирани и, следователно, онзи начинъ на организация е най-добъръ, който ще докара най-голъма чиста печалба.

Когато се прави сравнение между рандеманиѣтъ въ коприна на нашитѣ бѣли пашкули и на италианскитѣ жълти, не трѣбва да се забравя, че макаръ рандеманиѣтъ на нашитѣ пашкули да е по-малъкъ, доходитѣ за една унция отъ тѣхъ сж по-голѣми, отколкото за италианскитѣ жълти. Това нѣщо се вижда отъ слѣдния примѣръ.

Отъ една унция семе отъ бѣлата Багдатска раса, отгледвана въ Южна България, се получава срѣдно около 70 кгр. сурови пашкули, а отъ жълтитѣ раси при най-благоприятни условия — срѣдно около 50 кгр. Ако рандеманиѣтъ на бѣлитѣ пашкули е 4:1, а на жълтитѣ 3:5:1, при цена 330 лева килограма сухи пашкули, въ първия случай ще получимъ:

$$\frac{70 \times 330}{3} = 7700 \text{ лева, а въ втория:}$$

$$\frac{50 \times 4 \times 330}{3 \times 3.5} = 6,286 \text{ лева.}$$

Или, другояче казано, даже когато единъ килограмъ бѣли пашкули се продаватъ по-евтино, отколкото жълтитѣ, съ по-добъръ рандеманиѣтъ, доходитѣ отъ бѣлитѣ пашкули за една унция семе въ южна България сж по-голѣми, защото се добиватъ значително по-голѣмо количество пашкули.

Презъ 1924 год., поради неблагоприятното време у насъ, се получи по-слаба по-качество реколтата, рандеманиѣтъ на която за Свиленградскитѣ и Харманлийскитѣ пашкули, при изпитването на 45 отдѣлни партиди въ Стажиянатура Анонима въ Милано се движиха:

За 1-во кач. отъ 3·7388 до 4·0778

„ 2-ро „ „ 4·3536 „ 4·7153

За другитѣ произхождения български бѣли пашкули рандеманиѣтъ бѣше по-малъкъ.

Въ края на миналата 1926 год. сжщата Стажиянатура Анонима въ Милано публикува срѣднитѣ резултати отъ рандеманиѣтъ на продаденитѣ чрезъ нея презъ 1924 и 1925 г. пашкули отъ разни произхождения, които резултати сж добити при повече отъ 2,000 сфициални изпитвания.

Тия резултати сж следнитѣ:

Произхождения:	Видове и качества:	Р а н д е м а н и:	
		рек. 1924 г.	рек. 1925 г.
Италия	Кръстосани китайски, реали	3·4502	3·4645
	Чисто жълти, реали	3·5920	3·5524
Унгария	жълти, реали	3·7278	3·6146
Сърбия	жълти	3·8512	3·6279
	жълти	—	3·6760
България	бъли, микстъ	4·3679	—
	жълти, реали	3·6405	3·9851
Одринъ	бъли	3·8410	3·8335
	жълти	3·6323	5·5978
Солунъ	бъли	3·8437	3·9154
	жълти	3·5562	3·5858
Софлу	бъли, микстъ	4·2420	4·0499
Амасия	бъли	—	4·0021
Александретъ	жълти, реали	3·4533	—
	жълти	3·6420	3·4486
Сирия	бъли	—	—
	жълти	—	3·6025
Кипъръ	жълти	3·7690	3·5252
Кавказъ	бъли	3·8861	3·6485
Туркестанъ	бъли	—	4·1557
Персия	бъли	—	3·9641

Отъ таблицата се вижда: 1) че рандеманътъ на бълитъ пашкули е изобщо по-слабъ, отколкото на жълтитъ; 2) че презъ 1924 год. най-слабъ рандеманъ исж дали бълитъ български пашкули и 3) че рандеманътъ на българскитъ жълти пашкули не е по-слабъ, отколкото рандеманитъ на такива пашкули отъ други произхождения.

Причината за слабия рандеманъ на българскитъ пашкули отъ реколта 1924 г. е неблагоприятното време презъ сезона за отгледване на бубитъ.

Миналата година времето презъ сезона бѣше много благоприятно за пашкулопроизводството, затова

и пашкулитъ бѣха по-доброкачествени и пратенитъ мостри въ Стажиянатура анонима въ Милано дадоха следнитъ рандемани:

- 1) Харманлийски, бъли, реали 3·4482
- 2) Свиленградски, бъли, микстъ 3·5087
- 3) Чирпански, бъли, реали 3·5087

4) В. Търновски:

- а) чисто жълти, реали 3·4482
- б) кръстосани, реали 3·1746

Споредъ сведенията, дадени на Банката отъ сжщата стажиянатура, рандеманътъ на италианскитъ пашкули, реколта 1925 год., се е движилъ между 3·2645 и 3·7645 за реалитъ и между 3·9645 и 4·5645 за секундеритъ.

Отъ всички дадени до тукъ цифри за рандеманитъ на голѣми количества пашкули отъ разни реколти и разни произхождения се вижда ясно, че не съществува никаква опасностъ за израждането на българскитъ пашкули, които по качество не само, че не сж по-долни отъ другитъ произхождения, но бълитъ Свиленградски и Харманлийски презъ 1925 год. се продаваха на Миланското тържище по ценитъ, по които се продаваха най-хубавитъ италиански пашкули, тъй нареченитъ „класичи“.

Въпреки това, обаче, налага се да се засили контролата на произвежданото у насъ бубено семе, да се опреснява често кръвта на мѣстнитъ раси и да се подпомогнатъ греньоритъ, за да намѣрятъ външни пазари за частъ отъ производството имъ, нѣщо, което ще имъ даде възможностъ да разширятъ работата си и, намирайки въ нея добра печалба, да я усъвършенствуватъ до максимумъ.

Необходими условия за развитието на пашкулопроизводството.

За да може отгледването на копринената буба да се практикува успешно в една страна, необходими са две главни условия: 1) климатът и почвата да позволяват да вирее черницата и то при лишенията, които ѝ се налагат чрез отрезване на клонките или обирание на листата и 2) стопанските и социални условия да благоприятствуват за това.

Страни, в които падат късни пролетни слани и повредят листата на черниците, или пък през сезона за отгледването на бубата (м. май) падат изобилни и продължителни дъждове, или духат силни топли ветрове, не са пригодни за бубарството. Късните пролетни слани често пъти унищожават първите листа на черницата и докато да покарат други бубити, които са били излюпени, измират.

Продължителните дъждове пречат за брането на листа, а следователно и за доброто и правилно хранене на бубити, вследствие на което се получава с лаба реколта и в количествено и в качествено отношение.

Пашкулопроизводството изисква изобилна, евтина работна ръка, особено женски и детски труд. То е пригодно за гъсто населени страни с дребно и бедно земледелие, или в области на изполичарство. За страни с голъми чифлици, или с индустриална концентрация, не е пригодно.

В Япония, Китай и Италия грамадните количества пашкули се натрупват от малки партидки, донасяни от отделните производители. Не е изгодно да се влагат голъми капитали, за да се правят грамадни специални бубарници, които да бждат заети само един месец през годината и в които бубити да се отгледват от надничари. Най-ценото нещо в бубо

въдството е това, че то дава възможност, покрай другите работи, да се създаде такава и за по-свободните членове от семейството: жените, децата и старците, като се пригодат временно за бубарници някои от отделенията на жилищата. В Юго-източна България (Свиленградско и Харманлийско) рядко има специални бубарници и отгледването става в жилищата, като през сезона цялото семейство се събира в една от стаите, или в кухнята. Не са рядки случаите, през последната възраст на бубити членовете на семейството да нощуват на открито — на двора.

Силното развитие на специални култури (лозя, тютюни и др.), или на индустрии, които поглъщат работната ръка на местното население, не благоприятствува също на пашкулопроизводството.

Ето защо в Америка, страна с едро земледелие и с колосална индустрия, бубовъдството не е могло да бжде въведено.

В България всички необходими условия за развитието на този отрасъл са на лице. Черницата вирее добре почти навсякъде; специализация на земледълското производство до степен да не позволява отглеждането на бубата няма в никой район; грамадната част от земледълските стопанства са дребни, индустриите са в своя зародиш и свободна ръка през сезона за отгледването на бубата в земледълските семейства има достатъчно.

Най-интензивните култури, които в известни райони са застъпени повече, са тютюнът и лозята, но те не могат да бждат пречка, защото работите им през м. май не са усилены. Тютюнът изисква много работна ръка по-късно, след втората половина на м. юний, (след обирването на пашкулит), когато започват филизенето, беритбата, сушенето и пр.

Въ Юго-източна България пашкулопроизводството и тютюнопроизводството не само, че не си пречатъ, но си даже подпомагатъ. Така напримѣръ: презъ бубовъдния сезонъ тютюнитѣ се отглеждатъ въ разсадницитѣ и разсаждатъ на постоянно мѣсто; къмъ 10—15 юний пашкулитѣ се събиратъ отъ вейкитѣ, продаватъ се и съ полученитѣ суми стопанитѣ посрещатъ нуждитѣ отъ допълнителни работници, надничари, при жетвата на зърненитѣ храни и при беритбата на тютюнитѣ, както и ежедневнитѣ разходи въ стопанството и въ кѣщи.

Отглеждането на бубата е особено пригодно и за нашитѣ провинциални градове, населението на които въ грамадното си болшинство е съставено отъ земеделѣлци, занаятчи, дребни търговци и държавни или общински служители.

Семействата на всички тия хора могатъ да отгледватъ буби и да получаватъ по известни количества пашкули, отъ продажбата на които могатъ да се добиятъ суми, достатъчни да задоволяватъ доста голѣми кѣщни нужди. Типични примѣри за това ни представляватъ упоменатитѣ вече нѣколко пѣти градове въ Юго-източна България — Свиленградъ и Харманлий, кждето нѣма семейство, бедно или богато, мѣстно или временно пребивающе, което да не отгледва буби.

Общото производство на суровитѣ пашкули въ цѣлия свѣтъ за м. 1926 год. се изчислява на около 500 милиона кгр., отъ което количество около 320 милиона кгр. сж произведени въ Япония, 105 милиона кгр. въ Китай, 42 милиона въ Италия и остатъкътъ 33 милиона въ всички други пашкулопроизводителни страни.

Произведено количество сурови пашкули на единъ кв. клм. отъ територията се пада: въ Япония 779 кгр., въ Италия 162, а въ България около 16 кгр. На всѣки жител отъ населението пѣкъ се падатъ: въ Япония 5·714 кгр., въ Италия 1·3, а въ България 0·345 кгр.

По доходность пашкулопроизводството за сега държи първо мѣсто между всички земеделѣлски отрасли. При добре поддържана черничева градина се смѣта, че съ листата отъ 1 декаръ такава може да се отгледатъ бубитѣ отъ една унция семе, или да се добиятъ срѣдно 70 кгр. сурови пашкули, които продадени по 105 лева килограма срѣдно, даватъ бруто доходъ 7350 лв. и то за единъ периодъ само отъ 35 дни, при използването на женския и детския трудъ и въ време, когато стъ нищо друго земеделѣлецътъ не може да получи такива доходи.

Търговия съ пашкули и коприни.

Суровитѣ пашкули, така както сж обрани отъ вѣйкитѣ, не сж търговска стока, защото какавидитѣ въ тѣхъ следъ нѣколко дни се обръщатъ на пеперуди, които продупчватъ пашкулитѣ и излизатъ. Така продупченитѣ пашкули не могатъ да се размотаватъ, затова се ценятъ по-евтино. Коприната отъ тѣхъ се използва, като биватъ преработвани по начинъ съвсемъ различенъ отъ този, по който се преработватъ здравитѣ пашкули.

За да станатъ търговска стока, т. е. да могатъ да бждатъ запазвани дълго врѣме и да търпятъ дълги транспорти, пашкулитѣ трѣбва да бждатъ добре изсушени, което значи, че какавидитѣ трѣбва да бждатъ умъртвени и изсушени до степенъ, щото при по-нататъшното запазване да се избѣгне каквото и да е затопляне и плесенясване, нѣщо което намалява значително качеството на коприната.

Умъртвяването на какавидитѣ става главно по два начина: на пара и съ топълъ въздухъ. Първиятъ начинъ, изоставенъ почти въ всички по-напреднали пашкуло-производителни страни, се практикува още у насъ отъ търговцитѣ, които не намиратъ смѣтка да влагатъ

голъми капитали за инсталиране на по-модерни сушилни. Изключение прави фирмата Константин Ангилери, представителка на известната швейцарска къща Abegg & Cie, която е инсталирала въ по главнитѣ пашкуло-производителни райони у насъ модерни собствени пашкуло-сушилни.

Тоя начинъ (умъртвяване на какавидитѣ съ пара) е съвсемъ непрактиченъ, едно защото самото изсушаване, следъ умъртвяването, става много бавно (за повече отъ 2 месеца) и второ, защото пашкулитѣ се зацапватъ и даватъ при сортировката голѣмъ процентъ долнокачествени пашкули. Вториятъ начинъ за умъртвяване на какавидитѣ и изсушаване на пашкулитѣ става съ топълъ въздухъ. Пашкулитѣ се подлагатъ на действието на такъвъ въздухъ при опредѣлена температура и презъ опредѣлено врѣме, при което какавидитѣ се умъртвяватъ и изсушаватъ. Сушилни, работящи съ топълъ въздухъ, има много системи, подходящи за разнитѣ условия, въ зависимостъ отъ количеството на пашкулитѣ, които трѣбва да бждатъ изсушени въ 24 часа, отъ двигателната сила, съ която се разполага, отъ опитността на работниците и т. н.

При изсушаването пашкулитѣ изгубватъ около $\frac{2}{3}$ отъ тежестта си. Смѣта се, срѣдно, че отъ 3 кгр. сурови пашкули се получава 1 кгр. сухи такива. Числото, което показва, отъ колко килограми сурови пашкули сж получени 1 килограмъ сухи, у насъ се нарича РЕЗА. Тя, както казахъ, е около 3, но може да бжде повече или по-малко, въ зависимостъ отъ качеството и състоянието на пашкулитѣ при донасянето имъ въ сушилнята. По-слабитѣ или по-влажнитѣ пашкули, както и тия, които не сж стояли достатъчно на вейкитѣ, даватъ по-лоша реза, т. е. число по-голѣмо отъ 3 и обратно. Хубавитѣ, сухитѣ и стоялитѣ достатъчно на вейкитѣ пашкули даватъ по-добра реза — число по-малко отъ 3.

Следъ изсушаване пашкулитѣ трѣбва да бждатъ пречистени по начинъ, който зависи отъ това, кжде и какъ ще бждатъ продавани. Ако бждатъ продавани тукъ на нѣкой по-крупенъ търговецъ, който отпосле ще имъ прави по добро пречистване, отдѣлятъ се само двойкитѣ, глухитѣ и голѣмитѣ лекета т. е. прави се грубо пречистване, което нѣщо има голѣмо значение при износа, тъй като двойкитѣ и шкартото (глухитѣ и голѣмитѣ външни лекета) плащатъ много по-малко мито. Ако, обаче, пашкулитѣ се продаватъ на европейскитѣ тържища: Милано или Марсилия, тѣ трѣбва обезателно да бждатъ пречистени по обичаитѣ на тия тържища, т. е. да бждатъ разпредѣлени на следнитѣ качества: първо (реали), второ, трето, шкартъ (глухи, вътрешно изцапани, голѣми външни лекета и пр.), двойки, пробити и т. н.

Приблизителнитѣ проценти на разнитѣ качества се виждатъ на следната таблица.

ТАБЛИЦА

за резултатите от сортировката на пратените в Милано пашкули от реколта 1924 год. в „Стажонатура Анонима“ и „Стажонатура Сете Ориани“.

№ по ред	Качества	Количества в кг. от разните качества и % им спрямо общите количества		Българска земл. банка		Районна кооп. банка в гр. Цирпанъ		Лозаро-бубарска кооп. в гр. Станимака	
		количества	%	количества	%	количества	%	количества	%
1	Реали	54,389.4	53.37	10,609.8	49.65	11,588.—	62.—	—	—
2	Секондери	34,098.9	33.46	6,818.9	32.—	4,893.8	26.34	—	—
3	Шкартъ (шикъ)	5,369.7	5.27	2,058.9	9.62	823.5	4.41	—	—
4	Двойки	7,955.9	7.80	1,864.9	8.72	1,334.8	7.15	—	—
5	Пашкулни влакна (обелокъ)	102.1	0.10	—	—	18.5	0.10	—	—
6	Проби	—	—	13.—	—	—	—	—	—
	Всичко .	101,916.—	100.—	21,365.5	100.—	18,658.8	100.—	—	—

Понеже за купувача е важно да знае предварително, какво количество коприна ще получи от пашкулитъ, които купува, на европейските тържища е установено, щото уговорените цени да се разбират при определяне рандеманъ на коприна. Рандеманъ на една партида пашкули наричатъ числото, което показва, отъ колко кг. сухи пашкули се добива единъ кг. коприна. Срѣдниятъ рандеманъ се смята 4:1 т. е. 4 кг. сухи пашкули да дадатъ 1 кг. коприна. Ако следъ продажбата и изпитването на извесна партида пашкули се установи, че рандеманътъ не е 4:1, а е 3.5:1 или 4.5:1, то това значи, че въ първия случай пашкулитъ сж по-добри и следователно, ще бждатъ платени по-скжпо — за 3.5 кг. ще се получи стойността на 4 кг., а въ втория случай за 4.5 кг. ще се получи стойността на 4 кг.

Примѣръ. Продали сме една партида сухи пашкули по рандеманъ и по цена 350 лв. кг. Ако при изпитването официалниятъ рандеманъ е 3.5, цената на пашкулитъ ще се повиши на: $\frac{350 \times 4}{3.5} = 400$ лв., а ако официалниятъ рандеманъ е 4.5, цената на пашкулитъ ще се намали на: $\frac{350 \times 4}{4.5} = 311$ лева.

Официалните рандемани на международните пашкулни тържища се снематъ по установени начини, които гарантиратъ интереситъ и на купувача и на продавача. Урегулирането на отношенията между купувачитъ и продавачитъ на пашкули и коприни става отъ специални учреждения, основани най-често съ частни капитали, но намиращи се подъ строгия контролъ на държавата. Въ Милано, най-главниятъ пазаръ на българските пашкули, учрежденията, които уреждатъ пашкулната и копринената търговия и чрезъ които става установяването на официалния рандеманъ, сж тъй наречените „стажонатури“, които сж две: Стажонатура Ано-

нима и Стажонатура Сете Ориани. Тия две учреждения имат грамадни магазини за складиране и за съхранение до продажбата пратенитъ имъ отъ търговци, отъ Италия или отъ други държави, пашкули или коприни. При изпращане на пашкули или коприни въ стажонатуритъ, стопанитъ, ако не сж тамошни жители, съобщаватъ писмено, кои сж лицата, които иматъ право да отиватъ въ складоветъ на стажонатуритъ, за да преглеждатъ стоката, да водятъ купувачи, да взематъ проби и пр. Следъ като притежателятъ или неговиятъ пълномощникъ продаде пашкулитъ, предаването става отъ хора на стажонатурата, съ нейни кантари. При претеглянето и предаването се взема мостра, която по особенъ начинъ се изпитва и въ зазисимостъ отъ установения рандеманъ се ликвидира окончателно смътката. При самото предаване купувачътъ заплаща приблизително стойността на пашкулитъ.

За всички манипулации, извършени въ стажонатурата, се плащатъ опредѣлени такси. Платенитъ такива отъ Б. з. банка за пашкулитъ ѝ отъ реколта 1924 год., които тя продаде въ Милано чрезъ стажонатура Анонима, възлизатъ общо на 1'354 ит. лирети за единъ кгр. сухи пашкули, или обърнати въ български левове по курсъ на ит. лирета 550, правятъ 7'447 лева, които се разпредѣлятъ както следва:

	ит. лири	лева
За магазинажъ	0' 19	1' 045
„ сортировка	0' 90	4' 950
„ изпитване рандемана	0' 14	0' 770
„ теглене	0'019	0'1045
„ касови разноси	0'015	0'0825
„ разни	0' 09	0' 495
Всичко . . .	1'354	7' 447

По рандеманъ се продаватъ само пашкулитъ отъ първо и второ качества, а шкартото и двойкитъ—безъ рандеманъ.

Стажонатуритъ принадлежатъ на банки — Banca per il commercio serico и Cassa di risparmio, които отпускатъ варантни заеми до 80% отъ стойността на антрепозирани пашкули или коприни съ лихва 7·5% и съ това правятъ голъми улеснения на търговцитъ.

При покупко-продажбитъ на коприни се извършва така нареченото кондициониране т. е. опредѣляне теглото на коприната при нормално количество влага, което се смѣта 11%. Това се извършва въ специални апарати и се налага отъ обстоятелството, че коприната поглъща и изпуска твърде силно влагата, поради което, ако не се опредѣли теглото ѝ при едно установено количество влага, единъ отъ двамата контрагенти — купувачътъ или продавачътъ — ще бжде ошетенъ.

За да даде възможностъ на търговията съ пашкули и коприни да преуспѣва въ страната, като привлича все повече и повече и външни продавачи и купувачи и за да улеснява мѣстната копринарска индустрия при снабдяването ѝ съ необходимитъ сурови материали, Италия не взема никакви мита на внасенитъ пашкули. Плаща се едно малко мито само за хараритъ, но при запазено право за новоизносъ и при изнасянето на сжщитъ то се връща на вносителя.

Въ България търговията съ пашкули до преди нѣколко години е била съсредоточена въ ржцетъ на нѣколко души по-крупни търговци, които сж реализирали голъми печалби за смѣтка на производителитъ.

Поради това, че суровитъ пашкули не могатъ да се запазятъ за дълго време и че сами производителитъ не сж въ положение да ги изсушатъ, тия последнитъ сж принудени да ги изнасятъ на тържището, тамъ, кждето има такова, и да ги продаватъ по ценитъ, които имъ се предлагатъ отъ търговцитъ. На много мѣста

нѣма уредени и пашкулни тържища, даже и въ силно производителни райони и производителитѣ носятъ ценната си стока по дюкянитѣ на търговцитѣ, за да ги молятъ да я купятъ. Използувайки това положение, търговцитѣ въ повечето случаи сж успѣвали да се споразумѣватъ и да купуватъ пашкулитѣ на цени, които съвсемъ не възнаграждаватъ положенитѣ трудъ и срѣдства. Ето защо, не само тамъ, кждето пашкулопроизводството бѣше по-слабо развито, но и въ силно производителнитѣ райони, то вмѣсто да се засилва, отслабваше. Министерството на земледѣлието схващаше голѣмата роля, която можеше да изиграе за повдигане на нашето бубарство една уредена търговия на пашкулитѣ, затова полагаше грижи за създаването и за доброто контролиране на пашкулнитѣ тържища. Резултати имаше, но тѣ съвсемъ не бѣха достатъчни. Въ 1920 г. Българската земледѣлска банка реши да вземе активно участие въ търговията съ пашкули, като уреди въ собствената си сушилня въ гр. Харманлий (модерна инсталация, въ която до тогава сж сушени търговски пашкули) и въ наети безстопанствени бубарници въ гр. Ортакъй, задружно изсушаване, сортиране и продажба на пашкули за смѣтка на самитѣ производители при следнитѣ условия.

1. Производителитѣ донасятъ въ банковитѣ складове пашкулитѣ си, които биватъ преценявани по качество отъ специална комисиия, състояща се отъ избрани отъ самитѣ производители представители и претеглени на добре провѣрени банкови кантари. Срецу оставенитѣ пашкули се издаватъ временни разписки, при представянето на които респективнитѣ банкови клонове отпускатъ на нуждающитѣ се депозанти аванси въ размѣръ до 80% отъ пазарната цена на пашкулитѣ.

2. Банката има грижата да изсуши, сортира и продаде пашкулитѣ, като следъ инкасирането на стойността имъ задържа направенитѣ отъ нея въ свръзка

съ това предприятие разности, а остатѣка разпредѣля между депозантитѣ въ зависимостъ отъ количеството и качеството на депозираниитѣ отъ всѣки единъ отъ тѣхъ пашкули.

Съ тази намѣса на Банката за нашитѣ производители се подсигуриятъ цени съобразно съ ценитѣ на пашкулитѣ на международнитѣ тържища.

Почнала презъ 1920 г. въ единствената си сушилня въ гр. Харманлий и въ малѣкъ размѣръ въ гр. Ортакъй, Б. з. банка непрекъснато е продължавала да разширява тази своя дейность, на която тя отдава голѣмо стопанско значение.

До сега Банката е увеличила броя на собственитѣ си пашкулосушилни и антрепозити на 7, като, освенъ въ Харманлий и Ортакъй, е построила такива и въ градоветѣ: Ст.-Загора, Пловдивъ, Станимака, Вратца и Плѣвенъ. Независимо отъ това, е дала пълната морална и материална подкрепа за инсталиране модерни кооперативни сушилни въ Свиленградъ, Чирпанъ и В.Търново.

Количеството на суровитѣ пашкули депозирани въ банковитѣ и кооперативни сушилни, пазарнитѣ цени на тукашнитѣ тържища, както и ценитѣ, които сж изплатени суровитѣ пашкули на депозантитѣ презъ 1920—1926 год. се виждатъ отъ следната таблица:

Година	Депозирани сурови пашкули, кгр.	Пазарни цени на единъ кгр. сурови пашкули въ левове.	Ценитѣ, по които пашкулитѣ сж изплатени на депозантитѣ (за единъ кгр. сурови пашкули, въ левове).
1920	111,615	40—50	50—56
1921	69,213	25—46	50—56
1922	103,642	80—160	155—170
1923	317,574	60—100	85—115
1924	430,000	80—110	90—110
1925	220,000	90—110	100—120
1926	243,000	80—122	105—130
1927	404,714	70—95	70—110
1928	312,100	65—95	85—104
1929	485,508	75—93	сачо стана 90—102

Въ България сухитъ пашкули се продаватъ безъ рандеманъ, или, както въ търговията е прието да се казва, „телъ—келъ“ (такива каквито), затова кандидатитъ купувачи си взематъ предварително мостра, пращатъ я въ Милано за изпитване и когато узнаятъ рандемана на коприна, правятъ пазарлъкъ. Пашкули продадени „телъ—келъ“, могатъ да бждатъ сортирани или не и да обхващатъ само едно или повече качества, затова при сключване на сдѣлката трѣбва добре да се конкретизира, какви пашкули се продаватъ. Най-често тукъ продажбитъ ставатъ, като се включватъ всички качества, даже и когато пашкулитъ сж много добре пречистени. Въ такива случаи се казва, че пашкулитъ се продаватъ „телъ—келъ“ и „анъ-расъ“. За ония, които търгуватъ съ пашкули у насъ и които изнасятъ закупената тукъ стока за продажба въ Италия, или Франция, е важно да познаватъ добре тънкоцитѣ по износа на пашкулитъ (транспорта, застраховката, обмитяването и пр.), защото при допуснати грѣшки могатъ да понесатъ голѣми щети.

Разносикитъ, които Българската земледѣлска банка направи презъ 1925 год. при износа и продажбата въ Милано на пашкулитъ отъ реколтата 1924 год. за единъ кгр. сухи пашкули (при изнесена и продадена партия отъ 123,000 кгр.) срѣдно сж следнитъ:

а) по транспорта на пашкулитъ отъ франко банковитъ складове въ Харманлий, Стара-Загора, Пловдивъ и Вратца до франко складовѣ на стажонатура Анонима въ Милано:

1) усигуровка	1'51 лв.
2) митнически разноси	22'70 "
3) транспортни разноси	9'41 "
4) опаковка	3'80 " 37'42 л.

преносъ 37'42 л.

б) въ стажонатурата:

1) магазинажъ	ит. лири	0'19
2) сортировка	" "	0'90
3) изпитване рандемана	" "	0'14
4) теглене	" "	0'019
5) касови разноси	" "	0'015
6) разни	" "	0'09
всичко	" "	1'354

които, обърнати въ левове по тогавашния курсъ 5'5, правятъ 7'75 л.

в) комисионна по продажбата 5'— "

или всичко . . . 50'17 л.

Когато се сравняватъ ценитъ въ Милано съ тия у насъ, за да не се попадне въ заблуждение, обязательно трѣбва да се иматъ предъ видъ не само евентуалната разлика между рандеманитъ на нашитъ ина италиянскитъ пашкули, но и разносикитъ, които се правятъ по износа и по продажбата на нашитъ пашкули въ Италия.

Пазари на пашкули и коприни, които могатъ да интересуватъ България.

Съединенитъ щати.

Станаха бързо най-голѣмитъ производители и консуматори на копринени артикули въ цѣлия свѣтъ. Въ 1922/23 год. тѣ сж импортирали 80% отъ всичката коприна, която е била оставена на разположението на индустриалнитъ страни. Икономитъ реализирани отъ спиртнитъ питиета, благодарение на сухия режимъ, сж употребени за облѣкло.

Началото на копринената индустрия тамъ е отъ къмъ 1830 год. Тя е последвана отъ безплодни опити за въвеждането на бубарството, които опити, навѣрно,

ще бждат повторени, но успѣшни резултати не могат да се очакватъ, главно поради твърде скъпата работна ржка. Развитието на тъкачеството е вървѣло твърде бавно чакъ до 1860 год., после почва да се засилва, като се докарватъ машинерий отъ Европа, отъ кждето идза и квалифицирания персоналъ.

Новата индустрия се манифестира блестяще на изложението въ Филаделфия презъ 1876 год., но удивителното ѝ развитие датира отъ 1890 год. и се засилва твърде много въ 1900 год.

Отъ 1904—1921 год. числото на фабричните заведения за копринени артикули нараства отъ 624 на 1369, употребената двигателна сила — отъ 71,760 на 176,825 конски сили, мобилизираниятъ капиталъ — отъ 109 на 532 милиона долара. Отъ 1900 до 1921 год. вносьтъ на сурова коприна се покачва отъ 3·8 на 20·6 милиони кгр., а стойността на произведенитъ копринени манифактурни артикули отъ 1900 до 1922 год. нараства отъ 107 на 1500 милиони долари.

Най-голѣмата частъ отъ първичнитъ материали С. Щати взематъ отъ Япония. Въ 1921 год. сж взели отъ тая страна 94·6% отъ своя вносъ. (Ню-Йоркъ презъ тая година е получилъ сурова коприна: отъ Япония 14·3, отъ Китай 4, отъ Италия 1·4 и отъ Франция 3 милиона кгр.).

Следъ Япония иде Китай, после Италия и Франция. Ню-Йоркъ е единствения пазаръ на сурова коприна и то пазаръ само консумативенъ, като за момента не мисли още да става разпредѣлителенъ центъръ. Все повече и повече той се стреми да прави покупките си направо отъ странитъ производителки, като се обръща до Лионъ и Милано за купуване само на тѣхната мѣстна коприна. Напоследъкъ едно американско д-во се бѣше отнесло до Българската земеделска банка, съ молба, да му даде съдействие, за да закупи всичката произведена въ България коприна.

Азиатскитъ коприни се занасятъ въ Америка направо чрезъ пристанищата на Тихия океанъ (Seattle, Vancouver, San Francisco) и по американскитъ желѣзници, за да се печели време отъ пътя чрезъ Панама. Чрезъ своето надмощие надъ другитъ пазари Ню-Йоркъ играе решителна роля при опредѣляне ценитъ на коприната. Развитието на производството, следвано за сега отъ консумацията, е такова, щото суровата коприна се явява недостатъчна. Затова американската индустрия преработва въ евтини платове отъ шаппъ и изкуствена коприна едно количество почти равно на това на платоветъ отъ първокачествена коприна. Съединенитъ Щати, станали презъ време на войната най-голѣмитъ производители на изкуствена коприна, днесъ консумиратъ цѣлата тѣхна фабрикация и внасятъ още такава и отъ странство.

Развитието на тази индустрия се дължи на много причини, по-главнитъ отъ които сж: 1) твърде високата протекционна митническа тарифа, простираща се надъ единъ вътрешенъ пазаръ отъ 100 милиона жители, числото на които не престава да расте въпреки намалението на емиграцията; 2) голѣмото забогатяване на американцитъ презъ и следъ войнитъ и 3) демократизацията на производството, особено на плетени артикули и пр. Всички тия причини сж увеличили дебушетата, които и до сега винаги сж отговаряли широко на предлаганията.

Американската манифактурна индустрия се отличава отъ европейскитъ чрезъ своята организация на работата, чрезъ усъвършенствуването на машинитъ и чрезъ своята концентрация. Индустриалецътъ смѣта, че на работника трѣбва да се даде всичкия възможенъ комфортъ, което нѣщо е отъ голѣма полза за самото предприятие. Създадена неотдавна, американската индустрия не е претоварена съ остарѣли материали. Високитъ надници сж докарали голѣмъ прогресъ въ

машинитѣ, което е намалило до минимумъ работната ржка. Автоматизирането на работитѣ е отишло много далечъ. Американската копринена индустрия обхваща всички преработки на суровата коприна до изработването на платове и даже на дрехи. Това, което я прави по-долна отъ френската и италианската, е липсата на индустрии за финисажа (привършването): изкуството за десенитѣ и за цвѣтоветѣ, формирането на вкуса, който дирижира и ржководи модата и безъ който е мъчно да се успѣе при фабрикацията на „новоститѣ“

Изработенитѣ платове сж отъ сръдно качество; плетенитѣ артикули се ползватъ отъ едно голѣмо увлечение на вътрешния пазаръ. Нѣкои артикули се изнасятъ за странство. Въ 1920 год. сж изнесени за сума 28 милиона долари. Въ тоя износъ изкуствената коприна има голѣмо участие.

Ако С. Щати искатъ да продължатъ развитието на копринената си индустрия, тѣ ще иматъ належаща нужда да изнасятъ все повече и повече. Тѣхни главни клиенти сж: Канада, Мексико, Куба, Южно-Американскитѣ страни и Англия, тогава когато сами тѣ купуватъ отъ Европа, главно отъ Франция, артикулитѣ, които не могатъ да фабрикуватъ и отъ Япония — платове, които конкуриратъ тѣхнитѣ

Германия.

Преди войната бѣше на трети редъ въ свѣта и на втори редъ въ Европа, следъ Франция. Нейнитѣ копринени произведения презъ 1913 год. се оценяваха на 448 милиона марки, представляващи 12.4% отъ производство на цѣлия свѣтъ и 22.6% отъ това на Европа, а изкуствената ѝ коприна съставляваше 28.1% отъ все-свѣтското производство.

Въ началото индустрията се е развивала въ Берлинъ, още отъ XVI в., кждето сега е изчезнала почти напълно. По настоящемъ главнитѣ центрове сж: Кре-

фелдъ, Елберфелдъ, Борменъ и Дюселдорфъ. Крефелдъ е столицата на копринарството и пазаръ на първичнитѣ материали. Коприната отъ директни покупки въ Крайния изтокъ пристига чрезъ Хамбургъ, Лионъ и Милано. Крефелдъ фабрикува главно копринени платове, а Елберфелдъ и Виерсенъ — панделки. Крефелдъ, който отъ 1880 до 1913 год. е нарастналъ отъ 73 на 130 хиляди жители, дължи своето развитие на копринена индустрия.

Германскитѣ произведения главно сж тежки копринени или размѣсени коприна и памукъ платове, плетени артикули, панделки, изкуствена коприна и др.

Индустрията тамъ се радва на добритѣ отношения между работницитѣ и господаритѣ, на голѣми усилия за подобрието на вкуса и постоянни изучвания за усъвършенствуването на техниката, съ цель да се намалятъ производственитѣ разноси.

Швейцария

Преди войната идеше на трето мѣсто въ Европа по отношение копринената индустрия. Второто мѣсто бѣше изгубила въ полза на Германия. Нейната индустрия датира отъ XVII в.

Бубарството е слабо развито въ южнитѣ кантони. Филатурата има много по-малко значение, отколкото мулинажа (пресукването), локализиранъ въ областитѣ на тъкачеството, съ изключение на филатуритѣ на шаппъ, здраво заседнали въ Bâle. Първитѣ усъвършенствувания на техниката въ копринената индустрия се дължатъ на Швейцария.

Производството е концентрирано главно въ кантонитѣ на Балъ и Цюрихъ, но поради протекционизма въ съседнитѣ страни, швейцарски фабриканти сж организирани свои клонове задъ граница и притежаватъ

много фабрики във Германия, Франция, Италия, а други сж се инсталирали чакъ въ С. Щати.

Следъ войнитъ швейцарската индустрия е сериозно докосната отъ покачването на шанжа, тъй като тя живѣе главно отъ експорта, който трѣбва да абсорбира най-малко $\frac{3}{4}$ отъ производството. Повече отъ половината на своитѣ продажби тя прави въ Англия и Канада, после въ Франция, Австралия, Аржентина, Белгия, Дания, Австрия, Испания, Швеция и С. Щати. Въ страни съ низка валута е изгубила пазаритѣ.

Италия.

Следъ като е изпитала единъ упадѣкъ презъ XVIII в., следъ като е била почти напълно съсипана въ началото на XIX в., италианската копринена индустрия отново се е съживила отъ 1860 год., като се е премѣстила отъ нѣкогашнитѣ си центрове: Генуа, Флоренция и Булонъ къмъ Пиемонтъ и Ломбардия. Концентрирала се е, особено въ края на миналия вѣкъ, около Комо, като сжщевременно едно събуждане се е очертало и въ Неаполъ. Преди войната италианската копринена индустрия е заемала пето мѣсто въ Европа. Днесъ тя имъ четвърто мѣсто, което принадлежеше на Русия. Напоследѣкъ тази индустрия се развива твърде бързо, благодарение изобилието отъ първични материали, евтина и многобройна работна рѣжа и прогреса на техниката, които преимущества ще дадатъ възможностъ за още по-силното ѣ развитие въ бъдаще. Износътъ на коприненитѣ платове се изчислява на сто-тици милиони итал. лири и се прави особено въ Южна Америка, балканскитѣ държави и Мала-Азия, кждето, благодарение на по-низкитѣ имъ цени, конкуриратъ французкитѣ.

Въ 1923 год. въ Италия е имало 18,139 механически и 2,029 рѣчни стана. Числото на механическитѣ

въ 1890 год. е било 3,000, а въ 1910 г. — 8,000. Отъ тия цифри се вижда бързия прогресъ, който италианската копринена индустрия е реализирала за единъ кратѣкъ периодъ.

Най-главниятъ пазаръ на коприни и пашкули е Милано, кждето, както се каза по-рано, има две стажионатури: Стажионатура Анонима и Стажионатура Сете Ориани, които урегулиратъ отношенията между купувачитѣ и продавачитѣ.

Англия.

Копринената индустрия е въведена тамъ още презъ XVI в., но тя е била подтикната по-чувствително отъ французи въ края на XVII в. Въ края на следния XVIII в. Лондонъ е ималъ 8,000 стана. Прогресътъ е продължилъ, за да достигне своята апогея въ 1861 г., когато за цѣла Англия сж се изчислявали 75,000 стана. Този прогресъ се дължи главно на митническата протекция (впоследствие отменена отъ търговскитѣ догоръ съ Франция презъ 1860 год.) и на значението, което взе Лондонъ, като пазаръ на копринитѣ отъ Крайния изтокъ, което значение отпосле се наследи отъ Лионъ.

Постепенниятъ упадѣкъ на английската копринена индустрия се обяснява съ изгубването на казанитѣ две преимущества, а отъ 1873 год. се обяснява главно съ трудноститѣ по уреждане отношенията съ работницитѣ, съ липсата у индустриалцитѣ на необходимата гъвкавостъ, за да приспособяватъ тѣхното производство на новитѣ нужди и съобразно съ модата и, най-сетне, съ разпрѣснатостта на копринената индустрия, която почва отъ края на XVIII в. и която има двойното неудобство, да не се поддава: 1) на специализация на работната рѣжа и 2) на образуването на единъ централенъ пазаръ за доставка на първичнитѣ материали и за продажба на фабрикатитѣ.

Числото на хората заети въ копринената индустрия въ Англия слиза отъ 130,753 въ 1851 год. на 29,279 въ 1907 г., отъ които 20,783 жени. Вносътъ на суровата коприна и броятъ на становеѣ сж намалѣли въ сжщата пропорция. Отдавайки упадъка на премахването на вноснитѣ мита, следъ войната въ Англия искатъ възвръщането на протекционизъма, служейки си съ класическия аргументъ, щото увеличавайки производството, ще последва и намалението на ценитѣ, въ какъвто случай английскитѣ консуматоръ нѣма да загуби нищо.

Износътъ е твърде малкъ въ сравнение съ вноса. Въ 1922 год. той е надминалъ 20 милиона лири стерлинги (около 13,600,000,000 л.). Прави се главно за Франция, Швейцария и Германия. Английското производство представлява около 20% отъ консумацията.

Франция.

Има два главни пазаря: Лионъ и Марсилия. Лионъ преди войнитѣ бѣше станалъ универсаленъ пазаръ на коприни, надминатъ по количество само отъ Нью-Йоркъ и Милано. Тази универсалностъ той дължеше: 1) на спечеленото вече име отъ по-рано; 2) на изобилието на пари, повече предлагани отколкото търсени и 3) на разширението на лионскитѣ къщи, които имаха въ ржцетѣ си много филатури и пресуквачници въ Италия, Испания, Мала-Азия, Индокитай и които бѣха силно представени въ експортната търговия на Китай и Япония.

Нью-Йоркъ, който е само консумативенъ пазаръ, чието бързо нарастване е свързано съ това на американското тъкачество, се продоволствува все повече и повече направо и неговата конкуренция се упражнява върху лионския пазаръ, отъ една страна, като купува отъ него все по-малко и по-малко и, отъ друга, като абсорбира все повече и повече суровитѣ коприни отъ

Далечния изтокъ, Италия и Мала-Азия. Най-докосната е функцията на Лионъ, като разпредѣлителъ.

За намаление търговията на пашкулитѣ и коприната въ Лионъ е причина и Милано, който е фаворизиранъ отъ едно силно развито бубарство, отъ италианскитѣ предачна и пресуквачна индустрии, поставени въ директни връзки съ консуматоритѣ отъ Централна Европа посредствомъ прокопанитѣ голѣми транспалпийски тунели, отъ сжществуващитѣ въ Бриндизи и Генуа параходни комтании, обслужващи Крайния изтокъ и донасящи азиатски коприни и, най сетне, отъ френската митническа тарифа.

Като се проследи статистиката на лионския коприненъ пазаръ за единъ периодъ отъ около 40 год, ще се констатира: 1) първенството на количеството се поддържа отъ азиатскитѣ коприни съ явна тенденция за намаление не само за японскитѣ, но и за китайскитѣ — послѣствие отъ американската конкуренция; 2) чувствително увеличение на италианскитѣ коприни, 3) голѣмъ процентъ на мало-азиатскитѣ, изчезнали презъ войнитѣ и 4) систематическо намаление на мѣстнитѣ коприни, чийто процентъ, сравненъ съ 1913 год., е увеличенъ благодарение на намалението на общата цифра. Откато Америка почна да консумира грамадни количества коприни, се взематъ сериозни мѣрки за засилване на националното бубарство въ страната и въ колонитѣ.

Сегашното производство на копринени платове отъ лионскитѣ фабрики се изчислява общо на около 2,233,000,000 лева.

Марсилия. Повече отъ половинъ вѣкъ не е станалъ да губи, като пазаръ на коприни, поради общата тенденция на пазаритѣ на първичнитѣ материали да се приближаватъ до консумативнитѣ центрове и поради навикътъ на експортъоритѣ отъ Крайния изтокъ да установяватъ директни познанства съ Лионъ.

Марсилия е останалъ пазаръ за пашкули идящи отъ Юго-Източна Европа, отъ Срѣдиземноморскитѣ острови, отъ Мала-Азия и, преди войнитѣ, отъ Транс-кавказъ и отъ Персия.

Като центъръ въ областта на гренажното производство, той упражнява върху френското бубарство по-силно влияние, отколкото Лионъ, а като пазаръ на чуждестранни пашкули, влияе силно върху филатурата и даже върху индустрията на шаппа, чрезъ своята търговия на копринени дешета, донесени особено отъ Азия. Но той е изгубилъ клиентелата на италианскитѣ филатури, които нѣкога сж се снабдявали отъ тамъ съ пашкули, каквито днесъ си доставятъ отъ Милано.

Създаване на копринена индустрия въ България.

Всички страни производителки на пашкули се стремятъ да си създадатъ мѣстна индустрия най малко за преработване пашкулитѣ въ сурова коприна. По настоящемъ само България, Кавказъ и отчасти нѣкои други Мало-Азиатски държави правятъ износъ на пашкули, а останалитѣ изнасятъ сурова коприна или копринени артикули. Една добра стопанска и социална национална политика не само не допуска да се изнасятъ сурови материали за преработване въ други държави, но се стреми да вкара въ страната такива материали, за да бждатъ преработени и по този начинъ да се създаде поминѣкъ на населението.

Макаръ да се приказва постоянно и отъ много мѣста, че България е земеделска страна и че тя ще трѣбва да съсредоточи цѣлото си внимание за подобрене на последното, много погрѣшно ще бжде, ако това схващане, върно въ основата си, се разбира въ тѣсния смисълъ на думата и ако не се създадатъ у

насъ поне ония индустрии, които сж тѣсно свързани съ земеделското производство.

Такава индустрия представляватъ филатуритѣ за коприна (фабрики за размотаване на пашкули, за свило-точене), за развитието на които сж необходими главно две условия:

1) Изобилна и евтина работна ржка, преимущественно женска и

2) Мека и изобилна вода, която да може да послужи не само за басейнитѣ на филатуритѣ, но още и като двигателна сила.

Въ Италия, Франция и др. страни филатурнитѣ предприятия сж централизирани главно въ по-планинскитѣ райони, кждето има евтина работна ржка и бързотечни реки, даващи възможностъ да бждатъ използвани и за двигателна сила.

Миналата година управлението на Българската земеделска банка бѣ натоварило една специална комисиия, която да проучи сегашното състояние на филатурната индустрия у насъ и условията за нейното развитие. Тази комисиия проучи добре въпроса, като посети всички райони, за които бѣше добила сведения, че тамъ е имало, или сега има зачатъци на казаната индустрия и констатира следното:

1) Въ миналото е имало три филатури за коприна, отъ които две съ около сто басейни сж били въ гр. В. Търново и една съ 82 басейна — въ Станимака. Тия въ Велико-Търново сж съществували още въ Турско време, принадлежали сж на Ст. Карагѣзовъ и Сарафиди, а сж били давани подъ наемъ на италианци. Капиталитѣ сж били италиански, ржководителитѣ — тоже италианци, а майсторитѣ и работничкитѣ — отъ мѣстното население. Добиваната сурова коприна е изнасяна въ Италия. Съществували сж до освобождението.

Филатурата въ Станимака е съществувала отъ 1892 до 1908 г. Принадлежала е на дружество „Свила“.

Капиталитѣ сж били български и английски. Спрѣла е работа поради ликвидацията на дружеството. Добиваната около 10,000 кгр. годишно сурова коприна е експортирана за Милано, Лионѣ и Лондонѣ.

2) По настоящемъ сжществуватъ малки филатури въ Русе, Хасково, Пловдивъ и на гара Мездра.

Филатурата въ Русе принадлежи на фирмата Мазлжмянъ & Гурбетянъ. Инсталирана е презъ 1922 год. отъ арменци-бѣжанци, каквито сж всичкитѣ ѣ майстори и работнички. Има за сега само 10 басейна, но притежателитѣ строятъ по настоящемъ на отстъпено имѣ отъ общината мѣсто помѣщение, въ което ще инсталиратъ 60 басейни, заедно съ предачница, тъкачница и бояджийница. Добитата сурова коприна притежателитѣ преработватъ по-нататѣкъ, като приготвяватъ главно „бариши“, които се пласиратъ твърде лесно и нѣкои други по-обикновени копринени платове.

Въ Хасково филатурата е съ двадесетъ басейни и е притежание на едно сдружение отъ петъ души арменци. Инсталирана е презъ 1924 г. и е наречена „Балканска копринена фабрика СВИЛА“. По-голѣмата частъ отъ произвежданата коприна се изнася за Франция, а остатѣкътъ се пласира въ мѣстнитѣ работилници.

Въ Пловдивъ Хр. Тишиновъ, Пешевъ и др. сж направили опитъ за точене на коприна, като презъ 1925 г. сж инсталирали една малка филатура отъ 10 басейни, италиански типъ, мѣстна изработка. Работили сж три месеца нередовно и сж спрѣли.

На гара Мездра Константинъ Ангилери, тукашенъ представилъ на кжщата Абеггъ & С^о въ Цюрихъ, е построилъ презъ 1924 г. една малка филатура отъ 6 басейни, предназначена главно за изпитване рандеманитѣ на пашкулитѣ, които тази фирма закупува въ България.

3) Освенъ филатурната, презъ последнитѣ години у насъ се заражда и коприно-тъкаческата индустрия. Благоприятни условия за това създадоха запрещението

вноса на луксозни артикули до 1925 година и предвиденитѣ съ последното измѣнение на митническата тарифа високи вносни мита за коприненитѣ артикули.

За сега тъкачници за копринени платове и др. сж инсталирани въ гр. Русе, Вратца, Пловдивъ, Карлово и София.

Въ Русе тъкачницата принадлежи на Мазлжмянъ & Гурбетянъ; притежава 20 ржчни и 6 механически стана; изработва бариши отъ естествена коприна, добита въ собствена филатура и разни др. копринени платове: „крепъ де шинъ“, „рибсъ“ и др., повечето отъ които сж смѣсъ, разни комбинации, отъ мерсеризиранъ памукъ и изкуствена или естествена коприна.

Въ Вратца сжществуватъ две кооперативни тъкачници, които произвеждатъ сжщитѣ копринени артикули, както Русенската. Едната принадлежи на текстилната производителна кооперация „Коприна“, а другата на тъкаческата производителна кооперация „Вратца“. И дветѣ сж инсталирани презъ последнитѣ две години; ползватъ се отъ предвиденитѣ въ „закона за насърчение мѣстната индустрия“ общи и специални облаги и сж кредитирани отъ Българската централна кооперативна банка.

Въ Пловдивъ има три тъкачници: на Василь Юруковъ, на Кузманъ Чековъ и на Акционерното дружество „Атке“. Отъ тѣхъ до сега най-добре е развило работата дружество „Атке“, което е съ капиталъ 12,000,000 лева и което изработва най-разнообразни ширити, панделки, сърмени издѣлия и др.

Въ София сжествува Балканската копринена фабрика, уредена на акционерни начала, която работи съ 20 механически стана.

Въ Карлово тъкачеството е доста развито. Тамъ се произвеждатъ годишно около 5000 и въ Сопотъ около 1000 м. копринени платна за сита. По частнитѣ кжщи работятъ по единично въ Карлово около 120 и

въ Сопотъ 60 стана, които тъкатъ памучни и смѣсени съ естествена и изкуствена коприна платове.

Т. Енкинъ и С-ве притежаватъ 30 желѣзни стана, които възнамѣряватъ да увеличатъ на 60.

Братя Вълкови иматъ въ движение осемъ механически стана, но и тѣ иматъ намѣрение да ги увеличатъ.

Суровата коприна тѣзи работилници получаватъ пакъ отъ Карлово, кждето работятъ единични долапи съ голѣми навивателни колела, или такива отъ типа на Вратчанскитѣ.

Всички условия за развитието на казаната индустрия у насъ сж на лице и комисията, като направи необходимитѣ предварителни изчисления и като взе предъ видъ стопанскитѣ и социални условия на страната, даде мнение, че е необходимо, часъ по-скоро да се създаде въ по-широкъ мащабъ най-малко поне филатурна индустрия, която да бжде организирана на автономни начала, на първо време съ подкрепата на държавата и на Б. з. банка.

Споредъ пресмѣтанията на сжщата комисия, за разматаването на цѣлото количество пашкули произведени по настоящемъ въ България (около 2,000,000 килограма сурови) сж потребни филатури рзполагащи съ 600 басейни.

Въ зависимостъ отъ производството на пашкули въ разнитѣ райони, наклонността на населението къмъ копринарството, наличността на работна ржка, качеството и количеството на разполагащата вода и пр., по мнението на комисията, трѣбва да се създадатъ четири филатури съ по 100 басейна: въ Пловдивъ, Харманлий, Вратца и В. Търново. За инсталирането на всѣка една филатура ще бждатъ потребни около 8,000,000 лева, или за четиритѣхъ филатури 32,000,000 лева.

Ползитѣ отъ развитието на филатурната индустрия у насъ ще бждатъ следнитѣ:

1) Ще се създаде работа на хиляди работнички и работници и съ това ще се облекчи материалното положение на много семейства;

2) Ще се привлекатъ като купувачи на продукта на копринената буба не само ония, които търсятъ пашкули, но и многобройнитѣ купувачи на коприни: американци, французи, англичани, германци и пр.;

3) Ще се спестяватъ разходите, които сега се правятъ по експорта на обемиститѣ пашкули, които разходи, както изтъкнахъ и по-рано, сж не по-малко отъ 40 лева на кгр. сухи пашкули;

4) Ще се създадатъ условия за развитието и на мѣстни пресуквачна и тъкачна индустрии, както и индустрия за преработване на долнокачественитѣ пашкули и отпаците при филатуритѣ, които индустрии ще погълнатъ сжщо хиляди работници и ще станатъ причина, най-малко да се намали чувствително, ако не и съвсемъ да се премахне, вноса на копринени произведения отъ вънъ, което ще се отрази твърде благоприятно върху търговския ни балансъ и пр.

За да се създаде, обаче, филатурна индустрия у насъ, абсолютно необходимо е да се уреди и единъ постояненъ пазаръ на пашкули, ржководенъ и контролиранъ отъ едно специално учреждение, каквито сж стажионатуритѣ въ Милано и кондионитѣ въ Франция. Българското земледѣлско дружество ще трѣбва да помисли, какво участие би могло да вземе при уредбата на такова учреждение

Заклучение.

Отъ направения кратъкъ прегледъ за състоянието на пашкулопроизводството, копринената индустрия и пазаритѣ на коприненитѣ артикули въ цѣлия свѣтъ и у насъ могатъ да се извадятъ следнитѣ заключения:

1. Успешното отглеждане на копринената буба може да става само въ страни, където има за това специални климатически и най-вече стопански и социални условия. Тамъ, където тия условия липсватъ — Америка, Германия, Англия и др., макаръ и голъми консуматорки на коприната — пашкулопроизводството не може да се развива.

2. Консумацията на коприненитъ произведения расте твърде бързо и то винаги въ авансъ по отношение на производството. Въ това нѣма нищо чудно. Вълнената тъкачна индустрия абсорбира годишно 600,000 тона първични материали, памучната 45 милиона тона, а копринената само 30,000 тона. Безъ съмнение, коприната е единъ луксозенъ артикулъ, достъпенъ на малъка брой консуматори, но консумацията ще продължава да се увеличава, поради демократизацията на коприненитъ произведения съ употреблението на евтинитъ й отпадачи (шаппа) и изкуствената коприна, както и размѣсена съ вълна и памукъ. Като сравнимъ производството на памука, който облича цѣлия свѣтъ, съ това на коприната и отпадъцитъ й, около 10,000—80,000 тона, или около 2% отъ първото, лесно е да си представиме голъмия брой консуматори, които коприната може още да припечели съ постепенното намаляване на цената, постигнато главно чрезъ усъвършенствуване на техниката, или съ повишение покупателната възможность на народнитъ маси.

Недостигътъ въ производството на естествената коприна въ сравнение съ увеличаващата се консумация предизвика бързото развитие на индустрията за изкуствена коприна, която отъ 2 милиона кгр. презъ 1904 г. се увеличи на 5,000,000 кгр. презъ 1906 год. и на 6—7 милиона кгр. въ надвечерието на войната. Въ 1922 г. достигна надъ 31,000,000 кгр. (10.5 милиона за С. Щати, 4.7 за Германия, 4 за Франция, 3.4 за Белгия, 1.7 за Швейцария и пр.), а презъ 1923 год. надмина 40

милиона кгр. Сега, вѣроятно, е надминало и 50 мил. кгр.

3. Между благоприятствуванитъ страни, въ които отглеждането на копринената буба може да става успешно, е и България. Тукъ всички потрѣбни за това условия — климатически, стопански и социални — сж на лице. Изисква се една предварително добре проучена и установена политика, която да се следва едновременно, не само отъ всички фактори, работящи директно за подобрене земледѣлското производство, но и отъ ония, които направляватъ митническата ни политика, грешкитъ въ която често пѣти се отразяватъ твърде гибелно за известни отрасли.

Ако на единъ кв. километръ земя ние бихме могли да достигнемъ производството на Япония, това значи, да произведемъ годишно 80,000,000 кгр. сурови пашкули, които, оценени по сегашнитъ пазарни цени 100 лв. килограма, ще струватъ 8,000,000,000 лева, стойность, която никое наше производство не би могло да даде годишно и то за единъ периодъ отъ 35—40 дни работа, главно женска и детска

Успѣемъ ли въ близко време поне да упеторимъ нашето пашкулопроизводство, т. е. да го увеличимъ на 10,000,000 кгр., общата му стойность пакъ ще надмине единъ милиардъ лева. А това можемъ да направимъ, стига да има желание и разумна политика.

4. Наредъ съ мѣркитъ, които още отъ сега трѣбва да се взематъ, за да бждатъ произведени и оставени на разположение на земледѣлското население необходимото количество черничеви дръвчета, наложително е да се направятъ проучвания, за да се установятъ най-подходящитъ раси и вариетета буби и черници за разнитъ райони.

Освенъ това, за по-бързото и по-изобилно добиване на черничевъ листъ, налага се да се проучи въвеждането на ливадната и храстовидна системи за отглеждането на черницата, както и възможностьта или не

да се добиватъ повече отъ една реколта пашкули презъ годината.

5. За гарантиране на по-добрия и по-сигуренъ пласментъ на произведенитъ пашкули, както и по чисто стопански и социални съображения, необходимо е, частъ по-скоро да се създаде мѣстна копринена индустрия, на първо време филатурна такава, за продоволствието на която съ сурови материали ще има нужда да се организира постояненъ пазаръ на сухи пашкули и на сурови коприни, който да се дирижира отъ специално учреждение по типа на стажионатуритъ въ Милано.

6. Българската земеделска банка да продължава да организира задружно изсушаване, сортиране и продажба на пашкули за смѣтка на самитъ производители, като инсталира модерни сушилни въ всички пашкуло-производителни райони, въ които до сега нѣма такива, а Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти, чрезъ своитъ органи, да предприеме широка пропаганда въ полза на това производство, като чрезъ свои специалисти укаже на населението всички правила, които трѣбва да се спазватъ за добиване успѣшни резултати.

Българското земеделско дружество може да вземе широко участие при проучване подходящитъ раси буби за разнитъ райони, при намиране пазаръ за българскитъ бубени семена, при организиране пазаря на пашкули и коприни въ България и при проучаване условията за добиване нѣколко реколти презъ годината.

Съ така координирани усилия ще може за едно кратко време да се увеличи твърде много това производство, което ще бжде отъ голѣмо значение не само за нашитъ земеделски стопанства, но и изобщо за цѣлата страна, а създаването на копринена индустрия ще даде поминъкътъ на хиляди семейства и ще може да повдигне благосъстоянието на цѣли сега тѣнещи въ мизерия райони.

да се добиватъ повече отъ една реколта пшеница презъ годината.

3. За гарантиране на по-добри и по-изгодни условия на произведението пшеници, както и по-голям стопански и социални изгоди, изобилство и чистота по-горе да се съгласи местна кооперативна организация на първо време, филитова такава, за придобиването на която са съставили комитети, че има нужда да се организира по-голям пазар, да се даде пшеница и на сурови и други, които да се изпробватъ отъ кооперативна организация, да има на съвкупността въ Ландо.

6. Българската земеделска банка да продължи да организира задължително изкупуване, съхранение и продажба на пшеница за сметка на селскостопанските институции, кооперативни организации, всички земеделски производствени райони, въпреки до стига това, че в Министерството на земледелието и държавните работи чрезъ своите служби, да извършватъ изследвания, които да се правятъ по отношение на пшеницата, която се произвежда, да се даде такава специална услуга на населението, всички земеделски кооперативни да се съставятъ за добиване на добри резултати.

Българската земеделска дружество, която да вземе широко участие при изкупуване, съхранение, продажба на пшеница, както и при извършване на всички работи, които са свързани с пшеницата, да организира всички на пшеница и кооперативна България и при създаване условията за добиване на една реколта пшеница.

Съ така координира усилията, които може да даде кооперативна да се услади търговията, която е свързана с пшеницата, която ще бъде отъ голямо значение на селскостопанското земледелие, стопанство, но и много да даде страна, а създаването на кооперативна организация, да се даде по-голям мащаб на пшеницата и да може да получи по-голям брой земеделски работници, които да работятъ в пшеница.

Земледѣлски машини и орждия

Плугове оригинални, редосеялки
брани, окопвачки култиватори
ТРИОРИ

Искусствени торове

Семена: люцерна, еспарзета, кръино
цвѣкло, фий.

Препарати противъ болеститѣ по растенията.

Пособия по скотовѣдство

Герберови и Морзинови апарати за опредѣляне
маслеността на млѣкото. Ушни марки, бастуни и
ленти за измѣрване на добитѣкъ, прѣстени за птици.

Книги по всички отрасли на земледѣлието

при

Бѣлг. Земледѣлско Дружество

Телеф. № 385 София. Телегр. адресъ: Земдруство.

Ул. Гладстонъ № 69 (до площ. Славейковъ).

Научни трудове

на Българското Земледѣлско Дружество

	лева
1) Ив. Странски. — Плѣвелитѣ въ земледѣлието отъ биологично гледище	30
2) Н. Стояновъ и Б. Стефановъ. — Списъкъ на растеніята, които растатъ въ България	40
3) Д-ръ Ас. Георгиевъ. — Швицъ и монтафонитѣ въ България	40
4) Ж. Ганчевъ. — Рилско-монастирската овца	15
5) Н. К. Чекеруль-Кушъ. — Овощарството въ Кюстендилския окръгъ отъ помологично и икономично гледище	20
6) Ив. Ивановъ. — Захарното цвекло у насъ	20
7) Г. С. Хлѣбаровъ. — Източно Балканската свиня	36
8) Н. К. Чекеруль-Кушъ. — Производството на овоцень посадъченъ материалъ	7
9) Я. Молловъ. — Работниците въ земледѣлието у насъ	15
10) Я. Молловъ. — Арендата и аренднитѣ отношения у насъ	10
11) Ж. Ганчевъ. — Садовското червено говедо	25
12) М. Христовъ. — Перушенскитѣ тютюневи сортове	20
13) М. Стефанова. — Розовото масло и розовата култура у насъ	10
14) Г. С. Хлѣбаровъ. — Сименталитѣ въ България	40
15) Ж. Ганчевъ. — Приносъ къмъ проучването на шуменската овца	30
16) В. Григориевъ. — Бележки по биологията на тютюновия трипсъ и растителната дървеничка <i>Masgophus costalis</i>	25
17) Ж. Ганчевъ. — Старозагорската овца	20
18) Я. С. Молловъ. — Приносъ къмъ проучване паричнитѣ разходи въ бюджета на нѣкои земледѣлски стопанства въ България	70
19) Хр. Савовъ. — Приносъ къмъ проучване на отглежданитѣ у насъ полски фасули	50
20) Я. С. Молловъ. — Използуването на труда и работния добитъкъ въ земледѣлскитѣ стопанства	120
21) Б. Илиевъ. — Нашитѣ мѣстни вѣялки	60

ЦЕНА 60 ЛЕВА

0.50